

**VIIMEINEN VAIHTOEHTO VAI KÄYPÄÄ VALUUTTAA?
SEKSITYÖN PUHEEKSIOTTO SOSIAALITYÖSSÄ**

Liisa Kotiniemi
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän avoin yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Avoin yliopisto
Tekijä Liisa Kotiniemi	
Työn nimi Viimeinen vaihtoehto vai käypää valuuttaa? Seksityön puheeksiotto sosiaalityössä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Joulukuu 2023	Sivumäärä 31 + 2 sivua liitteitä
Tiivistelmä Seksityö liitetään voimakkaasti huono-osaisuuteen ja uhrin asemaan. Tässä tutkielmassa on tutkittu, onko seksityön puheeksiotossa seksityötä syytä pitää sosiaalityön asiakkaiden huono-osaisuutta lisäävänä selviytymiskeinona. Sosiaalityön asiakkailla on jo valmiiksi usein huono-osaisuuteen liittyviä haasteita elämässään, joten tutkimuksessa tarkastellaan, tuleeko seksityö nähdä näitä haasteita lisäävänä, vai kenties helpottavana tekijänä. Vuorovaikutusta ja puheeksiottoa tarkastellaan Erving Goffmanin sitgmateorian (1963) kautta. Teoria tarkastelee stigmatoidun henkilön ja stigmaa kantamattomien välistä vuorovaikutusta ja kuinka stigma sulkee leimattuja yksilöitä ulkopuolelle. Tutkielma on toteutettu integratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Aineisto koostuu kahdeksasta seksityöhön liittyvästä tieteellisistä julkaisuista, jotka on kirjoitettu viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Tutkimuskysymyksiä on kaksi: stigman kaksijakoisuus täysi-ikäisten sosiaalityön asiakkaiden harjoittamassa seksityössä sekä miten täysi-ikäisten sosiaalityön asiakkaiden kanssa tulisi ottaa seksityö puheeksi lisäämättä ilmiön stigmaa. Seksityön stigma on kaksijakoinen: Se säälii, mutta myös halveksuu seksityöntekijöitä. Motiivien seksityön harjoittamiseen vaihtelevat välttämättömien menojen kattamisesta oman seksuaalisen nautinnon toteuttamiseen saakka. Tutkimustuloksena on, että seksin myymien voi olla yksilölle hyvä ja toimiva ratkaisu, eikä ole perusteltua olettaa sen olevan toimintatapa, josta sosiaalityön asiakkaan tulisi päästä aina eroon. Yksilön oma kokemus ratkaisee, tuleeko seksityö yhdistää huono-osaisuuteen vai ei.	
Asiasanat Seksityö, stigma, sosiaalityö, puheeksiotto, prostituutio, kirjallisuuskatsaus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1 Aineiston kuvaus	14

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEORIA	4
2.1	Stigma	4
2.2	Mahdollisesti diskreditoitava ominaisuus ja sosiaalityö	7
2.3	Seksityö ja stigma	10
3	METODI JA AINEISTO	11
3.1	Tutkimuskysymykset	11
3.2	Tutkimusmenetelmä	12
3.3	Tutkimusprosessi ja aineiston hankinta	13
3.4	Aineiston kuvaus	14
3.5	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	17
3.6	Eettiset kysymykset	18
4	TULOKSET	21
4.1	Seksityön harjoittamisen motiivit	21
4.2	Seksityön kaksijakoinen stigma	23
4.3	Sosiaalityöntekijän vuorovaikutus stigmatisoidun kanssa	25
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
	LÄHTEET	32

LIITTEET

Liite 1 Motiivit seksityölle

Liite 2 Huorastigmaan liittyvät myytit

1 JOHDANTO

Seksityötä luonnehditaan toisinaan maailman vanhimmaksi ammatiksi. Seksityötä tai toisella käsitteellä kutsuttuna prostituutiota ilmiönä on historian saatossa tarkasteltu psyykkisesti häiriintyneinä naisina, frigideinä, nymfomaaneina, jälkeenjääneinä ja päihdeongelmaisina, avioliiton uhkaajina ja toisaalta taas uhreina, jotka joutuvat ja ajautuvat seksityöhön tahtomattaan ja olosuhteiden pakosta. Parin viime vuosikymmenen aikana tutkimuksissa on kannustettu käyttämään prostituution sijasta käsitettä seksityö perusteena, että mikäli kyse on työstä, on luonnollista pyrkiä saamaan työn tekijöille myös oikeuksia ja nähdä heidät aktiivisina toimijoina. (Kontula 2008, 17–18, 34.) Ihmiskaupan, parituksen ja uhrin aseman diskurssi on prostituution ympärillä edelleen voimakasta, mutta muutosta ilmapiiriin ja toisenlaistakin näkökulmaa on havaittavissa.

Esimerkiksi nuoriin aikuisiin liitetty sokerideittailu on yhtäläisesti seksin myymistä rahaa, materiaa tai vaikkapa matkustelua vastaan, mutta ilmiönä se ei ole samalla tavalla piiloteltu kuin prostituutio yleensä (Holmström 2019, 11). Samoin sosiaalisen median tilausperusteinen alusta OnlyFans on tuonut aikuisviihteen ja erotiikka-alan yleisemmälle käyttäjätasolle, kun sen käyttäjämäärä on kasvanut ja myös julkisuuden hahmot ovat perustaneet OnlyFans-tilejä. Edellä mainittuihin kaupallisen seksin muotoihin ei vaikuta sisältyvän samanlaista uhridiskurssia kuin esimerkiksi katuprostituutioon, vaan ne nähdään ennen kaikkea tulonhankintakeinona. Esimerkiksi OnlyFansin käyttäjämäärät ja kyseisen alustan kautta saadut tulot ovat olleet niin suuria, että ne ovat saaneet yleistä mediahuomiota ja kiinnostusta aina verottajaa myöten.

Vaikka kaupallinen seksi muuttuu, ja suhtautuminen tuntuu joiltakin osin liukuvan hyväksyvämmälle tasolle, on seksityön ympärillä edelleen valtava stigma ja seksin myyminen liitetään usein huono-osaisuuteen, vaikka seksityöntekijät eivät sitä itse toivo. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut keväällä 2023 selvityksen vastikkeellisesta seksistä selviytymiskeinona. Vastikkeellisella seksillä tarkoitetaan selvityksessä esimerkiksi majoituksen, päihteiden tai ruoan saamista seksiä vastaan ja se on yksi seksityön alakäsitteistä. Selvityksessä on pyritty tunnistamaan yleisesti vastikkeellinen seksi ilmiönä ja kartoittamaan riskitekijöitä, jotka johtavat

vastikkeellisen seksin käyttämiseen selviytymiskeinona. Selvityksen yhteydessä annetuissa toimenpidesuosituksissa suositellaan ilmiön tunnistamista ja ehkäisyä sosiaalihuollossa sekä erilaisten työmenetelmien ja työkalujen valmistamista tunnistamisen ja puheeksiottamisen tueksi. (Katisko & Laine 2023.) Selvitys yhdistää seksin myymisen voimaakkaasti huono-osaisuuteen. Tällä hetkellä menetelmiä tai koulutusta vastikkeellisen seksin, tai kokonaisvaltaisemmin seksityön puheeksiottamisesta sosiaalityössä ei ole.

Ihmiset, jotka ovat vaikeassa elämäntilanteessa ja kokevat huono-osaisuutta, taovat vaikeasti päihderiippuvaisia, saattavat tehdä myös seksityötä. Seksityöntekijät itse nimeävät seksityön suurimmaksi ongelmaksi seksityöhön kohdistetun stigman, eivätkä esimerkiksi mainitse pääsääntöisesti seksityön aiheuttavan väkivallan uhkaa tai mielenterveysongelmia. STM:n selvityksen pohjalta jäin pohtimaan, onko seksityö tarpeellista nähdä huonona vaihtoehtona ja huono-osaisuuteen liitännäisenä. Tästä muodostui tutkimusongelmani: onko seksityön puheeksiotossa seksityötä syytä pitää sosiaalityön asiakkaiden huono-osaisuutta lisäävänä selviytymiskeinona?

Mikäli sosiaalityö kategorisoi ihmisiä ja ihmisryhmiä huono-osaiseen ja haavoittuvaan asemaan, tulee se samalla uusintaneeksi tämän ryhmän ihmisiin kohdistettuja stigmoja ja stereotypioita (Holmberg 2022, 141). Sosiaalityön roolia ja valtaa huono-osaisuuden diskurssien luoja on syytä tarkastella kriittisesti. Liian yksipuolisena huono-osaisuuden diskurssit tulevat luoneeksi normaalin ja epänormaalin välisen rajan ja mahdollistavat näiden diskurssien kautta normaaliuden hallitsemisen. (Juhila 2009, 53–54.) Sosiaalityö on tietyllä tapaa itse myös toiseuden ja marginaalin luoja ja vahvistaja, sillä sosiaalityö katsoo huono-osaisuutta aina normaalista käsin (Holmberg 2022, 141; Juhila 2002, 17; Kuronen 2022, 62). Ristiriitaisesti sosiaalityön tehtävänä on kuitenkin hälventää yhteiskunnan keskustan ja marginaalin välistä muuria ja kuunnella asiakasta rakentaen dialogeja heidän kertomuksistaan. Uudenlaisen asiantuntijuuden ja nykypäivän sosiaalityön tehtävä ei ole arvottaa, tuomita tai konfrontoiden ohjata asiakkaiden tekemiä valintoja, sillä silloin tullaan vahvistaneeksi normaalien ja toisien hierarkkista asetelmaa. (Juhila 2002, 17.)

Tutkimuksia seksityön puheeksiotosta sosiaalityössä ei tiettävästi ole aikaisemmin tehty Suomessa. STM:n selvitys (2023), joka sisältää suosituksen vastikkeellisen seksin puheeksiotosta on uusi, eikä suositeltuja menetelmiä vielä ole otettu käyttöön, joten kartoittava tutkimukseni ennen puheeksioton menetelmien kehitystä on tarpeellinen. Tutkielmani tutkimuksen kohteena ovat täysi-ikäiset suomalaisen sosiaalityön asiakkaat ja seksityön osalta tilanteet, joissa seksin myyminen on yksilön oma valinta, eikä ole esimerkiksi seurausta ihmiskaupasta tai parituksesta. Alaikäisiä henkilöitä koskettavat erilainen lainsäädäntö ja ikätasoon liittyvät erityispiirteet, joten tutkielmani on rajattu koskemaan vain täysi-ikäisiä.

Aineistossani käsitellään seksityön eri muotoja, kuten perinteistä seksityötä, vastikkeellista seksiä sekä selviytymiseksiä. Tutkimus on toteutettu integratiivisena kirjallisuuskatsauksena, ja aineisto koostuu sekä suomalaisista että kansainvälisistä prostituutiota käsittelevistä tieteellisistä julkaisuista.

Seksityöhön voidaan suhtautua karkeasti jaoteltuna kahdella tavalla: konservatiivisesti, jota sosiaali- ja terveysministeriön selvityskin (2023) edustaa. Konservatiivisessa suhtautumisessa prostituutio nähdään huono-osaisuutta lisäävänä asiana, josta yksilön tulisi päästä irti. Toinen lähestymistapa on liberaalimpi, jolloin seksityötä tarkastellaan enemmän yksilön vapaana valintana ja työnä muiden ammattien joukossa. Tutkielmani on liberaalimmasta näkökulmasta käsin toteutettu ja kannustaa seksityön stigman vähentämiseen. Prostituutio sanana liitetään erityisen voimakkaasti huono-osaisuuteen ja se sisältää useita alakäsitteistä, kuten seksityö, vastikkeellinen seksi ja selviytymiseksi. Olen päättänyt käyttämään tutkielmassani käsitteitä seksityö ja seksin myyminen. Perustelen käsitevalintaani tarkemmin eettisten kysymysten yhteydessä luvussa 3.6.

Stigma ajaa seksiä myyvät henkilöt marginaaliin, ja häpeä estää heitä pahimmillaan hakeutumasta tarvitsemiinsa palveluihin. Vuorovaikutusta ja puheeksiottoa tarkastelen sosiologi Erving Goffmanin stigmatiteorian (1963) näkökulmasta verraten sitä aineistostani yleistettäviin piirteisiin seksityöstä. Goffmanin teoria tarkastelee erityisesti jännitteitä, joita muodostuu stigmatoidun ja stigmatisoivan henkilön välille, tosinaan jo ennen osapuolten välillä käytyä keskustelua. Teoria ottaa myös kantaa siihen, kuinka stigmatointi työntää stigman kantajat aktiivisesti yhteiskunnan ulkopuolelle asettaen heidät toiseutettuun asemaan. Teoriaan syvennyn luvussa kaksi.

Teorialuvun jälkeen esittelen työssäni käytetyt menetelmät, aineistonvalintaprosessin ja aineiston sekä tarkat tutkimuskysymykset. Pohdin myös tutkielmaani liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tutkielmani mahdollista vaikutusta seksityöhön ja seksityöntekijöihin. Neljännessä luvussa esittelen aineistosta nousseet tulokset. Tulosluvussa käsittelen seksin myymiseen johtavia motiiveja ja stigmaa, joka ympäröi seksityötä. Vertaan seksin myymisen motiivien, seksin myymisen stigman ja Goffmanin (1963) stigmatiteorian tuloksia keskenään ja etenen tulosten kautta johtopäätöslukuun, jossa vedän tulokset yhteen ja pohdin, millä tavalla seksityön puheeksioton tulisi suomalaisen sosiaalityön aikuisasiakkaiden kanssa tapahtua.

2 TEORIA

2.1 Stigma

Stigma-sanan etymologia tulee Kreikasta, jossa moraalisesti katsottaen paheksuttavasti toimineet henkilöt oli tapana polttomerkitä tai merkitä muutoin näkyvästi – ja pysyvästi –, jotta heidän tekonsa olisi kaikkien tiedossa ja heidän seuraansa osattaisi välttää (Goffman 1963, 11). Myös nyky-yhteiskunnassamme muodostuu luokkia, joihin joko sovitaan tai ei. Yksilön ominaisuuksia, joiden vuoksi hänet jätetään yhteiskunnan ulkopuolelle, kutsutaan *stigmaiksi*. Leimaava ominaisuus eli stigma voi olla kytkettynä yksilön identiteettiin yhteiskunnan toimesta vasten yksilön tahtoa. (mt., 9.) Täydellisen yleistävästi ei voida luetteloida, mitkä ominaisuudet ovat stigmatisoivia ja mitkä eivät, sillä ominaisuus muodostaa stigman aina suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan (mt., 13).

Sosiologi Erving Goffman (1922–1982) on kirjoittanut teoksen *Stigma, Notes On the Management of Spoiled Identity* (1963), jossa hän tarkastelee stigmatoidun ja stigmatisoivan henkilön välistä vuorovaikutusta. Teoria keskittyy jännitteisiin, joita stigmat aiheuttavat ja siten työntävät stigman kantajan yhteiskunnan ulkopuolelle. Teoria nostaa esiin ennen kaikkea stigmatisoinnin eli leimaamisen monimutkaisuuden ja myös monimuotoisuuden, jossa leimaaminen on moneen suuntaan vuorovaikutuksen kautta tapahtuva tuotos. Hän nostaa myös esiin yhteiskunnan vaikutuksen yksilön identiteetin muodostumisessa. Erving Goffmanin stigmatologia on edelleen viitatuimpia teoksia stigmoja käsittelevissä tieteellisissä tutkimuksissa ja iästään huolimatta suurilta osin käyttökelpoinen.

Goffman jakaa stigmat kolmeen luokkaan: näkyvät, yleensä ruumiilliset poikkeavuudet, kuten vammat, arvet, raajojen puuttumiset. Toisena luokkana ovat yhteiskunnallisesti häpeällisenä pidetyt yksilön luonteen ominaisuudet, kuten alkoholi-

lismi, mielenterveysongelmat tai esimerkiksi muu häpeällisenä pidetty asia, kuten seksityöntekijän ammatti. Viimeisenä luokkana on kulttuurinen ja etninen stigma. (Goffman 1963, 14.) Erityisesti kulttuurista ja etnistä stigmaa voi pitää esimerkkinä siitä, kuinka mikään tietty ominaisuus ei itsessään ole välttämättä leimaava, vaan leimaavuus muodostuu suhteessa ja vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan. Goffman käyttää teoksessaan stigmaa kantavasta henkilöstä käsitettä yksilö ja ilman stigmaa olevasta henkilöstä normaali.

Goffman jakaa edellä mainitut stigmat vielä kahteen karkeajakoisempaan luokkaan: ulkoisesti ilmeneviin ja piilossa oleviin stigmoihin. Näkyviä stigmoja voivat olla esimerkiksi ulkoiset merkittävät poikkeamat tai liikkumisen vammat ja piileviä stigmoja esimerkiksi vankeushistoria, mielenterveysongelma tai muu häpeää aiheuttava asia. Ulkoisia stigmoja Goffman kutsuu *diskreditoitaviksi* ja piileviä *mahdollisesti diskreditoitaviksi* ominaisuuksiksi, toisinaan myös diskreditoitaviksi yksilöiksi. Diskreditoitava ominaisuus tarkoittaa, että normaali henkilö katsoo yksilöä stigman läpi ja tietyllä tapaa alentaa hänet heti. Mikäli stigma on piilevä, eli mahdollisesti diskreditoitava, stigmaa kantava henkilö tietää, että muiden ihmisten käytös häntä kohtaan todennäköisesti muuttuisi, mikäli hänen stigmansa tulisi esiin. (Goffman 1963, 13–14, 25.) Mahdollisesti diskreditoitavasta stigmasta esimerkkinä voidaan pitää seksityötä, joka on moraalisesti paljon tunteita herättävä eikä toisaalta välttämättä näy yksilöstä ulkoisesti millään tavalla päälle päin. Luvussa 2.2 syvennyn tarkemmin näihin kahteen stigman käsitteeseen.

Ihmisten käytös stigmatisoitua yksilöä kohtaan voi olla moninaista ja jännitteistä. Saatamme välttää sokeaan koskemista, esimerkiksi säikäyttämisen pelossa. Saatamme toisaalta pahaa tarkoittamatta korottaa ääntämme tälle sokealle ja kuvitella, että muutoinkin korostettu artikulaatio olisi tarpeen. Saatamme pelätä odottavamme rajallisen toimintakyvyn omaavalta henkilöltä liikaa, jonka seurauksena emme odota häneltä mitään. Voimme olla yliholhoavia, jolloin myös stigmaa kantava henkilö huomaa vuorovaikutuksemme kulkevan hänen stigmansa kautta. (Goffman 1963, 16.) Monisuuntaisen jännitteisyydestä tekee se, että erityisesti näkyvän stigman omaava henkilö joutuu usein kantamaan huolta jo ennakkoiden muiden henkilöiden reaktioista ja tavoista kohdella häntä ja siten myös hänen oma tapansa olla vuorovaikutuksessa voi olla jo alkujansa jännittynyt. Tämän kierteen vuoksi vuorovaikutus on auttamatta värittänyt stigman kautta korostaen yksilölle hänen ulkopuolisuuttaan suhteessa niin kutsuttuihin normaaleihin. (mt., 24–25.) Goffmanin mukaan voidaan todeta, että koska näkyvän stigman omaavat henkilöt joutuvat kokemaan ristiriitaisia tuntemuksia siitä, minkälaista kohtelua he saavat osakseen, on kiistatonta, että samalla tavalla ristiriitaisuutta kokevat myös normaalit henkilöt. (mt., 29–30.)

Stigmateorian (1963) mukaan yksilön identiteetti muodostuu kolmesta osasta: sosiaalisesta identiteetistä, henkilökohtaisesta identiteetistä sekä egosta. Sosiaalinen

identiteettiä jaetaan *virtuaaliseen* ja *todelliseen identiteettiin*. Todellinen identiteetti kuvaa identiteettiä, minkä yksilö itse itsestään kokee. Virtuaalisella identiteetillä tarkoitetaan identiteettiä, jonka toinen osapuoli yksilölle antaa. Muodostamme virtuaalisen identiteetin jokaiselle kohtaamallemme ihmiselle. Olemme oppineet kasvuympäristössämme tietynlaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia kategorioita, joiden ohjaamana luomme virtuaalisen identiteetin näkemillemme yksilöille. Luomamme virtuaalinen identiteetti voi poiketa voimakkaastikin yksilön todellisesta identiteetistä. Stigman määritelmä on seuraava: mikäli muodostamamme virtuaalinen identiteetti on negatiivisempi kuin yksilön todellinen identiteetti, on kyse yksilön kantamasta leimaavasta ominaisuudesta eli stigmasta. On kuitenkin huomionarvoista, että kaikki näkemämme niin sanotut negatiiviset ominaisuudet eivät muodostu päässämme ongelmallisiksi, vaan vain ne, jotka ovat ristiriidassa käsityksemme kanssa siitä, millainen yksilön pitäisi olla. Stigmalla on toisin sanoen erityinen suhde ominaisuuden ja stereotypian välillä. (Goffman 1963, 12–13, 14.)

Goffmanin (1963) stigmatologia huomioi vuorovaikutuksen ja stigman monimutkaisuuden, mutta korostaa teoriassaan yksilön ominaisuuksia ympäristön suhtautumisen sijasta. Teoriassa ei juurikaan oteta kantaa rakenteelliseen stigmojen muodostumiseen kulttuuria ja opittuja stereotypioita lukuun ottamatta. Rovamo ja Toikka (2019) ovat tehneet tutkimuksen mielenterveys- ja päihdekuntoutujien parissa työskentelevien työntekijöiden kokemasta stigmasta. He tuovat artikkelissaan (2019, 281) esiin, että Goffmanin teoria on saanut kritiikkiä yksilön ominaisuuksien näyttämisestä 'vikoina' ja stigman kantajan ja uhrin syyllistämistä, koska teoria jättää yhteiskunnan rakenteelliset tekijät huomiotta. Rovamon ja Toikan (2019, 281–282) artikkelissa paneudutaan Goffmanin stigmatologiaan nykypäivään mukailtuun lisäykseen *assosioivaan stigmaan*. Assosioivalla stigmalla tarkoitetaan stigmaa, joka kohdistetaan henkilöön tai ryhmään, joka on läheisesti tekemisissä itse stigman kantajan kanssa. Myös Goffman on teoksessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että stigma vaikuttaa stigman kantajan lähipiiriin. Assosioiva stigma on vielä tarkemmin stigman lieveilmiöitä tarkasteleva lisäys teoriaan. Rovamon ja Toikan (2019) artikkeli korostaa juuri rakenteellisten tekijöiden merkitystä stigmojen muodostumisessa ja stigmatisoinnissa ja sitä, kuinka stigman leviäminen kaikkiin stigman kantajan ympärillä toimiviin henkilöihin lisää entisestään yhteiskunnan ulkopuolelle sulkemista. Tutkimuksessa on haastateltu eri sosiaali- ja terveysalan henkilöstöä, jotka kertovat kokeneensa asiakkaidensa sekä työnsä vähättelyä niin oman työyhteisönsä jäsenten, yhteistyökumppaneiden kuin työn ulkopuolistenkin henkilöiden toimesta.

2.2 Mahdollisesti diskreditoitava ominaisuus ja sosiaalityö

Kuten edellisessä luvussa todettiin, joutuu mahdollisesti diskreditoitavan stigman omaava yksilö arvioimaan jatkuvasti sitä, millä tavalla normaali henkilö häneen suhtautuu, mikäli hänen stigmansa tulee esiin. Jännitteisyyttä voi myös lisätä yksilön epävarmuus siitä, tietääkö toinen henkilö jo valmiiksi hänen stigmastaan vai ei. Stigman häpeäminen voi vaikuttaa ilmapiiriin ja vuorovaikutukseen merkittävästi. (Goffman 1963, 25.) Ottaen huomioon sosiaalityön tavoitteen on turvallisen ilmapiirin ja avoimen vuorovaikutuksen luominen avainasemassa luottamuksellisen asiakassuhteen saavuttamiseksi. Tutkielman teemana oleva seksityö on myös itsessään mahdollisesti diskreditoiva stigma, joten tämä osa stigmatologiaa on kaikkein relevantein.

Julkisen sektorin tarjoamaa lakisääteistä sosiaalihuoltoa voidaan kuvata heikoimmassa asemassa olevien ihmisten palveluiden turvaajaksi. Asiakaskunta on heterogeeninen ja syyt asiakkuuksille moninaisia. Aikuissosiaalityön asiakkailta on usein huono-osaisuuteen liitettäviä haasteita, kuten päihteiden käyttöä, rikostaustaa, mielenterveysongelmia, asunnottomuutta ja pitkäaikaistyöttömyyttä. Vaikka sosiaalihuollon asiakkuus on tarkoitettu parantamaan yksilön hyvinvointia ja tukemaan hänen osallisuuttaan, on sosiaaliviranomainen aina kuitenkin asiakkaaseen nähden valtaa omaava instanssi, jossa asiakas joutuu pyytämään ja sosiaalityöntekijä harkitsemaan pyyntöä. Tämän vuoksi paitsi huono-osaisuuteen rinnastettavat haasteet myös pelkkä sosiaalihuollon asiakkuus voi olla asiakasta leimaava.

Juha Kääriäinen (1994, 201–203, 252–254) on rikosuraa ja sosiaalista kontrollia koskevassa tutkimuksessaan todennut, että stigmatisointia tapahtuu myös sosiaalityössä. Sosiaalityöllä on asiakkaita hyviin ja huonoihin luokkiin luokitteleva taipumus, joka osittain johtuu yhteiskunnan asettamista vaatimuksista sosiaalityötä kohtaan. Sosiaalityöntekijät saattavat luokitella asiakkaita esimerkiksi helpoiksi ja vaikeiksi asiakkaiksi – sellaisiksi, joilla on motivaatioita ja sellaisiin, jotka ovat heidän silmissään menetettyjä tapauksia. Kääriäisen tutkimuksessa haastatellut vangit ovat tuoneet esiin, että asiointi sosiaaliviranomaisten kanssa on kuin pelaisi peliä, jonka sääntöjä ei tiedä samalla ollessaan kuitenkin tarkkaillun ja arvioinnin alla. Viranhaltijoiden suhtautumista vangiin tilanteeseen on vaikea ennakoida ja puuttumisen ja utelun henkilökohtaisesta elämästä on koettu olevan tarpeettoman suurta. Tutkimuksessa haastatellut kertovat, että sosiaalihuollon asiakkaalta odotetaan nöyrää asennetta ja monet heistä pyytävät apua sosiaalityöstä vain, jos ovat varmoja lopputuloksesta. Kääriäinen käyttää tutkimuksessaan käsitettä leimaava sosiaalityö.

Kuten Kääriäinen tutkimuksessaan on todennut, sosiaalityö saattaa syyllistyä asiakkaiden luokitteluun jaotellen heitä mielessään esimerkiksi motivoituneisiin ja toivottomiin tapauksiin (Kääriäinen 1994, 253). Myös Goffman (1963, 25) tuo esiin, että

normaaleilla ihmisillä on usein valitettavia taipumuksia muuttaa tapaansa kommunikoida, mikäli he huomaavat tai saavat tietoonsa yksilön ominaisuuden, joka suhteessa vuorovaikutukseen muuttuu stigmaksi. Saatamme huomaamattammekin asettaa odotuksemme yksilöä kohtaan tavallista alemmaksi ja osoittaa hämmästyttä, mikäli hän suoriutuukin tavoitteesta. Saatamme myös tahattomasti ja tiedostamatta analysoida yksilön epäonnistumisia hänen stigmansa kautta. Esimerkkinä Goffman käyttää teoksessaan tyttöä, jonka kaikki epäonnistumiset urheilussa katsottiin johtuvan aina hänen vammastaan, eikä esimerkiksi huonoista urheiluvälineistä, epätasaisesta maastosta tai muusta ominaisuudesta, joka voisi pilata kenen tahansa urheilijan suorituksen. Pahimmillaan nämä epämukavat ja jännitteiset kohtaamiset saattavat saada aikaan sen, että stigmatisoitu yksilö vetäytyy ja alkaa vältellä epämiellyttäviksi epäilemiänsä kohtaamisia kokonaan. (Goffman 1963, 25, 27.) Tämä taasen saa hänet epäsuorasti mutta kertaantuen syrjäytetyksi yhteiskunnasta stigmansa vuoksi.

Pelätessään kohtelunsa muuttuvan saattaa yksilö turvautua stigmansa piiloteluun eli *informaatiokontrolliin*. Siinä missä normaalit ihmiset voivat olla hakoteillä sen suhteen, mitä heidän tulisi leimaamaltaan yksilöltä odottaa, joutuu myös stigmatisoitu yksilö miettimään, mitä normaali henkilö häneltä odottaa. Voidaan siis sanoa, että mikäli mahdollisesti diskreditoitava yksilö ei halua stigmansa paljastuvan, joutuu hän myös arvioimaan ja ennakoimaan, mitä normaali henkilö häneltä odottaa. (Goffman 1963, 57–58.)

Nykypäivän tutkimukset pohjaavat edelleen teoriansa Goffmanin Stigmaan (1963). Vaikka teorian julkaisusta on jo 60 vuotta, sisältää se edelleen pitkälti paikansa pitäviä huomioita ja osoittaa edelleen stigman sekä stigmatisoinnin kompleksisuuden. Runsaan käytön vuoksi stigmatologia on saanut myös uusia ja nyky-yhteiskuntaan paremmin sopivia käsitteitä alkuperäisen käsitteistön ympärille. Siinä missä Goffmanin teoria kiinnittää huomion yksilöön ja yhteiskuntaan, sekä ristiriitoihin, joita yksilöön ja yhteiskuntaan kohdistuviin odotuksiin liittyy, on uudempi tutkimusaineisto täydentänyt teoriaa esimerkiksi korostamalla itsesyytöksen (*self-blame*) merkitystä stigmatisoinnissa. Käsitteenä diskreditoiva ja mahdollisesti diskreditoitava ovat monimutkaisia, eikä varsinkaan suomen kielelle käännettynä lainasanana kovinkaan selkeä. Esimerkiksi Kennedyn ja Prockin (2018, 514) sekä Bosin ja kumppaneiden (2013, 4) kirjallisuuskatsauksissa käytetään melko vakiintuneen omaisesti käsitettä *anticipatory stigma*, jonka voisi vapaasti kääntää tarkoittavan *ennakoivaa tai ennakoitavaa stigmaa*. Ennakoivalla tarkoitetaan samaa kuin Goffman tarkoittaa mahdollisesti diskreditoivalla: stigman kantaja tietää omaavansa ominaisuuden, jonka kertoessaan toisen henkilön tai yhteisön suhtautuminen häneen muuttuu. Kennedyn ja Prockin (2018, 513–514) kirjallisuuskatsauksessa, jossa tutkitaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, seksuaalirikosten ja

lähisuhdeväkivallan uhrien kokemaa stigmaa ja stigmatisointia, korostetaan tämän ennakoivan stigman olevan yksi haitallisimmista stigmoista, sillä se estää voimakkaasti uhria hakeutumasta avun piiriin. Samassa kirjallisuuskatsauksessa (2018, 514) on pidetty tärkeänä lisäyksenä uhrin kanssa läheisesti tekemisissä olevien ihmisten negatiivisia reaktioita uhria ja uhrin kokemusta kohtaan.

Kennedy ja Prock mainitsevat kirjallisuuskatsauksessaan myös käsitteen *general societal stigma*, joka tarkoittaa yleisesti yhteiskunnassa yksilöön kohdistettua stigmaa esimerkiksi mediahuomion, tapausten voimakkaiden narratiivien (esim. tekijä- tai uhrinarratiivi) tai esimerkiksi vihapuheen kautta. 1960-luvulla, jolloin Goffman on kirjoittanut teoriasensa, ei sosiaalista mediaa vielä ollut olemassa. Tämän vuoksi yhteiskunnallinen stigma onkin kaivannut täydennystä ja päivitystä myös digitaalisen vuorovaikutuksen äärelle, vaikka yhteiskunnallinen stigma sinänsä alkuperäisessäkin teoriassa huomioidaan.

General societal stigma voi tarkoittaa esimerkiksi päättäjätahon seksityöhön kohdistamaa pelastussävytteistä puhetta, joka auktoriteettiasemansa ja mediahuomion vuoksi saattaa jäädä vallitsevaksi totuudeksi. Haitallisimmillaan se voi ruokkia ennakkoluuloja ja juurruttaa seksityötä ympäröivän stigman syvemmälle, vaikka seksityöntekijät itse esittäisivät erivän mielipiteen.

Stigmatisoivien ominaisuuksien ja symbolien ohella Goffman (1963, 58) määrittelee myös niin kutsutut *statussymbolit*, joilla voidaan pyrkiä kohottamaan tai korostamaan omaa hyvyttä. Statussymbolit kuuluvat sosiaaliseen informaatioon, jolla tarkoitetaan pysyviä ominaisuuksiamme. Pysyvien ominaisuuksien vastakohtia ovat nopeasti havaittavat, mutta myös muuttuvat ominaisuutemme, kuten ilmeet, eleet, tunteet, mieliala ja impulssit. Sosiaalista informaatiota voimme luoda vakiintuneilla symboleilla, kuten kunniamitaleilla ja vihkisormuksilla. (mt., 59.) Sosiaalisella informaatiolla voidaan vaikuttaa yksilön sosiaaliseen identiteettiin, joka muotoutuu suhteessa ympäristöömme. Statussymbolien vastakohtia ovat *stigmatysymbolit*, jotka yhtäläisesti välittävät sosiaalista informaatiota. Stigmatysymboleita voivat olla pysyvät ja synnynnäiset ominaisuutemme, jotka liittyvät ulkonäköön (esim. ihonväri, arvet), tai vaihtoehtoisesti väliaikaiset ulkoiset piirteet. Väliaikaisista piirteistä Goffman mainitsee esimerkkinä vankien ajellut hiukset. (mt., 61–62.) Nykypäivän hiustyyli on sen verran moninaisia, että ajellut hiukset tuskin riittävät herättämään huomiota, mutta toisena esimerkkinä tästä voisi olla esimerkiksi asiakkaan käyttämä maksusitoumus ruokakaupassa. On melko yleisesti tiedossa, että sosiaalityöstä on mahdollista myöntää niin sanottuja 'ruokalappuja' eli paperisia maksusitoumuksia ruokakauppaan. Maksusitoumuksia käytetään, jotta voidaan varmistaa myönnetyn etuuden kohdentuminen välttämättömiin ravintohankintoihin. Ruokamaksusitoumus ei ole pysyvä ominaisuus, mutta mahdollisesti asiakkaan leimaava stigmatysymboli

2.3 Seksityö ja stigma

Prostituutio eli *seksin myyminen* on yleisesti keskustelua ja tunteitakin herättävää. Lainsäädäntömme (rikoslaki 1889/39 ja järjestyylaki 2003/612) puhuu siitä käsitteillä prostituutio ja seksuaalipalvelu, media lähinnä nykyisin käsitteellä *seksityö*. Seksityö kattokäsitteenä pitää sisällään lukuisia eri käsitteitä seksin myymiselle, eikä kaikkiin niistä liity suoranaisesti yhdyntä, vaan myös esimerkiksi internetin välityksellä tarjotut palvelut. Tilanteet, joissa seksin myymiseen on päädytty, ovat moninaisia, monimutkaisia, eivätkä ollenkaan yksiselitteisiä. Prostituutiota pidetään usean asiantuntijan (esim. Kontula 2008 ; Hansen & Johansson 2022) mukaan negatiivisena ja yksilöä leimaavana käsitteenä ja prostituution sijasta suositetaan usein käsitettä seksityö, joka korostaa yksilön toimijuutta.

Seksityö tai seksityöntekijyys ei lähtökohtaisesti ole ominaisuus, jonka voidaan täysin varmasti sanoa näkyvän yksilöstä päälle päin, mutta stereotypioita on olemassa. Terhi Suokas (2022) on kirjoittanut kirjan *Kyllähän mä tiedän miltä huora näyttää: seksityön todellisuutta Suomessa*, jossa hän kuvailee muun muassa sitä, kuinka seksityöntekijöihin päälle liimataan vuorotellen niin uhrin kuin rikollisen tai moraalittoman langenneen naisen leima, eikä seksityöntekijöitä osata erottaa ammatistaan tavallisiksi siviilielämäkin viettäviksi ihmisiksi (Suokas 2022, 131). Hän korostaa kirjassaan myös sitä, kuinka monet mieltävät seksityön – niin vapaaehtoisen kuin selviytymistarkoituksenakin harjoitetun – vaarojen kautta. Suokas toteaa seksityön ja seksityöntekijöiden huorastigman olevan itsessään vaarallinen. Suokkaan mukaan seksityön stigma on vaarallinen, jopa tappava tekijä, ei seksityö itsessään. (mt., 171–172.)

Varmasti jokainen pystyy Suokasta (2022) mukailleen muodostamaan mielikuvan miettiessään ”miltä huora näyttää”. Tätä mielikuvaa on ruokkinut historia, mutta myös media ja elokuvateollisuus. Lainsäädäntömme kieltää kuitenkin järjestyksellään seksin myymisen julkisissa tiloissa, joten todellisuudessa nykypäivän suomalainen seksityö ei ole kadulla, verkkosukkahousuissa ja korkeissa saappaissa seisova nainen, vaan myös perheen äiti, yliopisto-opiskelija ja esimerkiksi Suokkaan (2022, 131) kirjassa mainittu lastensuojelun työntekijä. Siten seksityö on oppikirjamainen esimerkki mahdollisesti diskreditoivasta ominaisuudesta. Puhuttaessa haavoittuvassa asemassa olevista tai marginaalissa olevista asiakasryhmistä, seksityöntekijät liitetään myös tähän ryhmään.

Käytän tutkielmassani käsitteitä seksityö ja seksin myyminen. Perustelen käsitevalintaani tarkemmin eettisten kysymysten yhteydessä luvussa 3.6. Seksityöhön liittyvät aineistosta nousseet alakäsitteet esittelen tarkemmin tuloksia käsittelevässä luvussa neljä.

3 METODI JA AINEISTO

3.1 Tutkimuskysymykset

Idea ja teema tutkielmaan saivat alkunsa sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2023 tehdystä selvityksestä, jossa oli haastateltu sosiaalialan työntekijöitä vastikkeellisesta seksistä selviytymiskeinona. Selvitys pyrki perehtymään vastikkeelliseen seksiin ilmiönä. Selvityksen toimenpidesuosituksissa suositeltiin tunnistamaan ilmiö viranomaistahojen, kuten sosiaalihuollon asiakkailta. Myös erilaisten työmenetelmien ja työkalujen valmistamista ilmiön puheeksi ottamisen tueksi suositeltiin. Selvityksessä tuotiin myös esiin, että prostituution ympärille muodostuvat käsitteet, kuten seksityö ja vastikkeellinen seksi kaipaavat kirkastamista ja määrittelyä, eikä täysin vakiintuneita tarkkarajaisia käsitteitä ole. (Katisko & Laine 2023.)

Tutkimusongelmanani käsittelee sitä, onko seksityön puheeksiotossa seksityötä syytä pitää sosiaalityön asiakkaiden huono-osaisuutta lisäävänä selviytymiskeinona. Perehdyn aineistoni kautta siihen, millaisena stigma seksiä myyviä henkilöitä kohtaan ilmenee ja mitä motiiveja seksityön aloittamiseen aineistosta on havaittavissa. Motiivien tarkastelu tuottaa tietoa siitä, kannattaako seksin myymistä tarkastella huono-osaisuuden kautta vai ei. Tarkat tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten stigmat kaksijakoisuus näyttäytyy täysi-ikäisten sosiaalityön asiakkaiden harjoittamassa seksityössä?
2. Miten täysi-ikäisten sosiaalityön asiakkaiden kanssa tulisi ottaa seksityö puheeksi lisäämättä ilmiön stigmaa?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Kirjallisuuskatsaus on nimensä mukaisesti katsaus tarkkaan rajatusta aiheesta kirjallisuuden kautta. Kirjallisuuskatsaus tiivistää olemassa olevan tiedon kompaktiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi, vetäen yhteen tutkimuskysymyksen kannalta olennaisimmat osiot. (Hempel 2020, 3.) Kaikki kirjallisuuskatsaukset ovat toisen asteen tutkimusta, sillä siinä tiivistetään jo olemassa olevaa tutkimustietoa ja tuloksia, jotka taasen ovat primäärilähteitä. Kirjallisuuskatsaus on yleispätevä nimi tutkimusmetodille ja sen alle voidaan luokitella tarkempia menetelmiä. (Hempel 2020, 4.) Erilaisia kirjallisuuskatsauksia on nykypäivänä kymmeniä, mutta ne voidaan luokitella pääsääntöisesti kolmen pääluokan alle: kuvailevat kirjallisuuskatsaukset, systemaattisen kirjallisuuskatsaukset, meta-analyysit. Kuvaileville kirjallisuuskatsauksille, kuten narratiiviselle tai kartoittavalle kirjallisuuskatsaukselle on tyypillistä, että kerätty aineisto on laaja, eikä aineistonvalinta ole metodisesti tarkkarajaista. (Salminen 2023, 7–8.) Vastakohtana kuvaileville kirjallisuuskatsauksille systemaattinen kirjallisuuskatsaus taasen noudattaa tarkasti standardisoitua ja strukturoituja tutkimusvaiheita sekä aineistonvalintakriteereitä, jotka raportoidaan tutkielmaan tarkasti (Hempel 2020, 4).

Kuvailevan ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen väliin asettuu integratiivinen kirjallisuuskatsaus, jota tässäkin tutkielmassa on käytetty metodina. Integratiivinen kirjallisuuskatsaus on tyypillistä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, kuten narratiivista kirjallisuuskatsausta strukturoidumpi ja kriittisempi, mutta systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen verrattuna sallivampi esimerkiksi aineiston valinnassa. Toisin kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa, integratiivisessa on tavallista, että aineistossa on sekoiteltuna sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti toteutettuja tutkimusjulkaisuja. (Vilka 2023, 21.) Toisaalta jos integratiivisen kirjallisuuskatsauksen aineistonkeruu- ja tutkimusprosessin kirjoittaa tutkimusraporttiin tarkasti auki, se ei lopulta poikkea juurikaan systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta (Salminen 2023, 10).

Integratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on etsiä kirjallisuutta ja tutkimuksia, joita kriittisesti tarkastelemalla ja yhdistelemällä voidaan löytää tutkitusta aiheesta uusia näkökulmia. Integratiivisella kirjallisuuskatsauksella voidaan esimerkiksi suunnitella käytännön ohjeita, malleja, tai käsitteellisiä kehyksiä. (Vilka 2023, 21.) Integratiivinen kirjallisuuskatsaus mahdollistaa ilmiöiden kuvaamisen monipuolisesti ja laajasti ja se on sopiva menetelmä silloin, kun halutaan tuottaa jo paljon tutkitusta aiheesta uutta tietoa (Vilka 2023, 21; Salminen 2023, 10). Ilmiönä seksityö on monimutkainen ja paljon tutkittu, mutta tutkimusten otannat, menetelmät ja näkökulmat vaihtelevat runsaasti. Seksityön puheeksiotosta sosiaalityössä ei tiettävästi ole tehty Suomessa vielä yhtäkään tutkimusta, joten integratiivinen kirjallisuuskatsaus sopii tutkimusmenetelmänä hyvin tuottamaan aiheesta uudenlaista tietoa ja uusia näkökulmia.

3.3 Tutkimusprosessi ja aineiston hankinta

Tutkielmani kantavana teemana on seksityö ja siihen liittyvä stigma Olen aloittanut aineiston etsimisen perehtymällä lähteisiin, joita sosiaali- ja terveysministeriön vastikkeellisen seksin selvityksessä (2023) on käytetty. Olen selannut eri tutkimuksia ja teoksia aina siirtyen lähdeluettelosta toiseen. Tämän myötä aihepiiri ja tarkemmat tutkimuskysymykset ovat rakentuneet. Olen tehnyt manuaalisia hakuja JYKDOK, Google Scholar ja Helda -sivustojen tietokantoihin ja käynyt myös Helsingin yliopiston kirjastossa selailemassa eri teoksia yhteiskuntatieteiden, sosiaalitieteiden ja sosiologian osastoilla. Verkkotietokannat on valittu sen perusteella, että ne tarjoavat mahdollisimman monipuolisesti vertaisarvioitua tutkimusmateriaalia ja artikkeleita.

Olen käyttänyt hakusanoina sex work, seksityö, survival sex, selviytymisseksi, transactional sex, vastikkeellinen seksi, prostitution, prostituutio. Hakutuloksia muodostui yhteensä noin 12 000. Tässä vaiheessa rajauksia ei ollut tehty. Vähiten aiheeseeni liittyviä osumia tuli käsitteillä survival sex ja selviytymisseksi.

Manuaalisen kirjastohaun kautta aineistoon on valikoitu artikkelikokoelma Tabujen kahleet (2009) ja väitöskirja Punainen exodus (2008). Tämän jälkeen olen suorittanut loput haut verkossa ja rajannut verkkohaut koskemaan vain vertaisarvioituja artikkeleita. Hakutulokset putosivat vertaisarviointirajauksen jälkeen noin 4000 tulokseen, mutta useat tuloksista eivät vastanneet tutkimuskysymyksiini. Mittavan selailun jälkeen valitsin otsikoiden perusteella 38 artikkelia, jotka käsitelivät jollakin tavalla seksityötä. Tässä vaiheessa mukana oli hyvin laajakirjoisesti erilaisia tieteellisiä julkaisuja, yhdistävänä tekijänä seksityö ja seksityöntekijät.

Artikkeleista olen rajannut pois sellaiset, jotka koskivat ihmiskauppaa, paritusta tai alaikäisiä lapsia. Tutkimuskysymykseni koskettavat täysi-ikäisiä henkilöitä, sillä alaikäisiin liittyy myös huomattavasti ikään ja kehitystasoon liittyviä kysymyksiä, joihin perehtyminen olisi laajentanut tätä tutkielmaa liikaa. Samoin olen valikoinut artikkeleista sellaiset, jotka ovat enintään 20 vuotta vanhoja, sillä tätä vanhemmissa artikkeleissa näkyy jo historiallisesti ja kulttuurisesti sellaisia asenteita, joita nykyisin ei enää kannateta. Olen rajannut pois myös ne artikkelit, jotka ovat omasta tieteenalastani liian kaukana, eli esimerkiksi puhtaan lääketieteelliset artikkelit.

Seksityöhön liittyvien käsitteiden käyttöön kaivataan selkeyttä, sillä käytetyt käsitteet ja niiden merkitykset vaihtelevat paljon. Useassa artikkelissa sivutaan aihetta ja tuodaan esiin, että prostituutio on käytetyistä käsitteistä leimaavin ja sen sijasta kannustetaan käyttämään käsitettä seksityö. Käsitteen tutkiminen jää kuitenkin lopulta turhan kauas sosiaalityön viitekehyksestä, joten olen jättänyt käsitettä koskevat tutkimuskysymykset pois, vaikka aihetta sivuankin läpi työn. Artikkeleihin tutustumisen ja rajauksien jälkeen päätin muokata tutkimuskysymystä siten, että aineisto ja teoria yhdistyvät ja huomioivat myös seksityön stigman monimuotoisuuden. Lisäsin tämän

vuoksi aiemmin mainittuihin hakutermeihin myös stigma. Hakuterminä stigma ei tuonut juurikaan lisää osumia ja valtaosassa artikkeleista stigma merkitystä ja vähintäänkin olemassaoloa sivutaan, vaikka varsinainen artikkelin aihe koskettaisi muuta seksityöhön liittyvää ilmiötä.

Olen lukenut artikkeleista tiivistelmät ja valikoinut niistä sellaiset, jotka käsittelevät jollakin lailla seksiä myyvän henkilön leimaamista tai seksiä myyvän henkilön huono-osaisuutta. Artikkeleita on valikoitunut seitsemän ja lisäksi valitsin aineistoon Anna Kontulan (2008) väitöskirjan Punainen exodus. Artikkeleista kuusi on kirjoitettu englanniksi, väitöskirja ja yksi artikkeli suomeksi. Integratiiviselle kirjallisuuskatsaukselle tyypillisesti aineistossani on sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti toteutettuja tutkimuksia.

3.4 Aineiston kuvaus

Aineistoon valikoitui kahdeksan tieteellistä julkaisua. Yksi artikkeli ja väitöskirja ovat suomeksi ja loput kuusi artikkelia ovat englanniksi. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) olen kuvannut aineistojen nimet, tekijät, julkaisuvuodet, maan, jossa tutkimus on tehty, julkaisukanavan ja keskeisimmät tutkimustulokset. Neljänteen lukuun, jossa käsittelem tuloksia, olen koonnut aineistojen keskeisimmät tutkimustulokset tarkemmin omien tutkimuskysymysteni näkökulmasta.

Taulukko 1 Aineiston kuvaus

NIMI	VUOSI	TUTKIMUSMAA	TEKIJÄT	JULKAISU	KESKEISET TULOKSET
Tricks of the trade. What Social Workers Can Learn about Female Sex Workers Through Dialogue	2004	Yhdysvallat	Wahab, Stéphanie	Qualitative Social Work	Haastattelututkimus aikuisista seksityöntekijöistä. Uhrin leimaa ja seksityöstä päälleliimattua pelastamista tulisi välttää ja pitää seksityötä varteenotettavana vaihtoehtona toimeentulolle.

Punainen Exodus	2008	Suomi	Kontula, Anna	Väitöskirja	Väitöskirja, jossa haettu vastausta kysymykseen ”miksi Suomessa tehdään seksityötä?”. Kokonaisvaltainen kuvaus seksityöstä ilmiönä. Stigma ja uhridis-kurssi nähdään seksityöntekijöille vahingollisena.
Viraimpana naisena	2009	Suomi	Ranz, Saija	Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli toim.). Tabujen Kahleet	Artikkelissa nostetaan esiin seksityön stigma ja se, kuinka se voimistuu, kun huomioidaan naiseuteen ja äitiyteen liittyviä hoivamyyttejä.
Understanding survival sex: young women, homelessness and intimate relationships	2011	Australia	Watson, Julie	Journal of youth studies	Artikkeli haastattelututkimuksesta, jossa on selvitetty syitä ja tilanteita, jossa 18-25-vuotiaat nuoret ovat päätyneet myymään seksiä (vastikkeelliseen seksiin). Todettu kodittomuuden lisäävän todennäköisyyttä vastikkeelliseen seksiin turvautumiselle.

Correlates of engaging in survival sex among homeless youth and young adults.	2011	Yhdysvallat	Walls, N. Eugene & Bell, Stephanie	Journal of Sex Research	Artikkeli tutkimuksesta, jossa on tutkittu alle 25-vuotiaiden selviytymisensä liittyviä korreloivia tekijöitä. Todennäköisyyttä selviytymisensä nostaa afroamerikkalainen tausta, seksuaalivähemmistöön kuuluminen ja tehdyt HIV-testit.
Prostitution Stigma and its effect on the working conditions, personal Lives and health of sex workers.	2018	Kanada (kirjallisuuskatsaus)	Benoit, Celia, Jansson, S. Mikael, Smith, Michaela, Flagg, Jackson	Journal of Sex Research	Kirjallisuuskatsaus koskien seksityöhön kohdistuvaa stigmaa ja stigman monimuotoisuutta. Tekijät toteavat, että prostituution stigmasta tulisi saada vertailukelpoista tutkimusta sosiaalipolitiikan ja lain uudistamiseksi.
Students in the Sex Industry: Motivations, Feelings, Risks, and Judgments.	2021	Saksa	Ernst, Felicitas, Romanczuk-Seiferth, Nina, Köhler, Stephan, Amelung, Till & Betzler, Felix	Frontiers in Psychology	Artikkeli kvantitatiivisesta kyselytutkimuksesta, jossa tutkittiin yliopistossa opiskelevien kokemuksia seksityön motiiveista, riskeistä ja hyvinvoinnista. Hyvinvoinnissa ei ollut eroa seksityötä tekevien ja

					muiden välillä. Seksityön tärkein syy oli paremmat tulot, ei rahavaikeudet. Seksityön stigma koetaan haitallisena ja salailu kuormittavana.
Asking About “Prostitution”, “Sex Work” and “Transactional Sex”: Question Wording and Attitudes Toward Trading Sexual Services	2022	Yhdysvallat	Hansen, Michael & Johanson, Isabella	Journal of Sex Research	Artikkeli kyselytutkimuksesta, jossa on tutkittu, mitkä seksityöhön liittyvät käsitteet yhdistyvät vastajien mielessä negatiivisiin ilmiöihin. Käsitteet olivat seksityö, vastikkeellinen seksi ja prostituutio. Prostituutio yhdistettiin muita käsitteitä useammin rikollisuuteen, hyväksikäyttöön ja huonosuuteen.

3.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston analyysillä tutkija muodostaa tutkittavasta aiheesta eheän kokonaisuuden, joka kuvaa tutkittavaa kohdetta ilmiönä. Sisällönanalyysillä luodaan ilmiötä selkeyttävä kokonaisuus, jonka avulla tutkittavasta ilmiöstä on mahdollista tehdä johtopäätöksiä ja mahdollistaa myös tutkittavan ilmiön esittämisen uudesta näkökulmasta. Aiheen tulee olla mahdollisimman tarkkaan rajattu, sillä usein aineisto tarjoaa tutkijalleen uudenlaista tietoa, jota hän ei osannut odottaa löytävänsä. Mikäli aihetta ei ole

rajattu selkeärajausilla tutkimuskysymyksillä, hämärtyvät löydösten rajat ja tutkimustulosten laatu ja tarkkuus heikkenee. (Puusa 2020, 144.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysimenetelmistä sisällönanalyysi on käytettyin. Se voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Tutkimusprosessin kannalta olennainen ero on siinä, että teorialähtöisessä sisällönanalyysissä muodostetaan teorian pohjalta luokittelumatriisi, jonka läpi kerättyä aineistoa tarkastellaan. Aineistolähtöisessä analyysissä taasen ensin käydään läpi aineisto ja aineistosta nousseiden seikkojen perusteella luodaan luokittelu, teemat tai ryhmittely. (Elo ym. 2022, 215, 218; Vilkka 2023, 70.) Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen työvaiheeseen: valmistelu, organisointi & analysointi, raportointi (Elo ym. 2022, 218; Vilkka 2023, 70).

Tutkimukseni on toteutettu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Olen aloittanut analyysin lukemalla tarkasti aineistoon valitsemani tieteelliset julkaisut. Olen tarkastellut artikkeleita tutkimuskysymyksieni näkökulmasta ja huomattessani tiettyjen teemojen toistoa, olen kerännyt toistuvat teemat kahteen taulukkoon. Taulukoilla voidaan vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja osoittaa tulosten yleisyys (Elo ym. 2022, 223; Vilkka 2023, 71).

Tutkimuskysymykseni koskevat seksityöhön kohdistuvan stigman kaksijakoisuutta, sekä seksityön ottamista puheeksi. Tämän vuoksi olen kerännyt ensimmäiseen taulukkoon seksityötä harjoittavien henkilöiden motiiveja seksin myymiselle (liite 1) ja toiseen taulukkoon seksityön stigman erilaisia ilmentymismuotoja (liite 2). Teemoittelun pohjalta olen saanut tuloksia ilmiöiden esiintyvyydestä ja yleisyydestä ja näiden tulosten perusteella olen kyennyt vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

3.6 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen tekeminen on tieteellistä valtaa ja vapautta. Sitä tulee käyttää vastuullisesti ja tutkimusetiikan mukaisesti. Tutkijan on huolehdittava, että tutkimuksesta ei aiheudu haittaa tutkittaville henkilöille ja että heidän ihmisarvoaan kunnioitetaan. Tutkimusta tehdessä tutkijan on oltava avoin ja rehellinen ja erityisesti tutkimustuloksia käsitellessä harjoittaa läpinäkyvyyttä. Tutkimuseettisten kysymyksien ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisen toiminnan on kuljettava tutkijan mukana tutkimuksen alusta loppuun. (Vilkka 2020, 44.)

Vaikka kirjallisuuskatsauksessa ei tehdäkään omaa haastattelututkimusta, jossa tulisi ottaa erityisesti huomioon eettiset toimintatavat esimerkiksi haastateltavien anonymiteettiin ja yksityisyyteen liittyen, käytetään kirjallisuuskatsauksessani kuitenkin tutkimusaineistoa, joka sisältää myös haastatteluja. Tutkielmani on toisen ja ajoittain

kolmannenkin asteen tutkimusta, jolloin on huomioitava, että tämän tutkielman johtopäätökset ovat yhdenlainen tulkinta jo jonkun tekemästä tulkinnasta.

Tutkielmani pääteemana on seksityö. Aihe on tabu ja stigmatisoitu ja siksi myös tutkimuseettisistä näkökulmista monimutkainen. Seksin myyminen vilahtelee median kirjoituksissa, joihin seksityöntekijöitäkin on haastateltu. Siitä huolimatta päättäjätahotasolla tehdyissä linjauksissa seksityöntekijöiden ääni on olematon (Kontula 2008, 60). Seksityö ilmiönä sisältää niin huono-osaisuutta kuin voimaantunutta vapaata tahtoa. Kuten olen tässä tutkielmassa jo usein todennut, käsitteellisesti seksityö pitää sisällään monenlaista seksin myyntiä, joka voi perustua keskenään hyvin erilaisiin motiiveihin. Tämän vuoksi tutkielmani tuloksissa ja johtopäätöksissä voi olla kohtia, joita ei voida yleistää kaikkiin seksiä myyviin ryhmiin. Lähestyn seksin myymistä pyrkien mahdollisimman neutraaliin näkökulmaan.

Seksityön puheeksiotosta sosiaalityössä ei löydy valmista materiaalia, joiden perusteella voisin muodostaa näkemyksen toimenpidesuosituksia. Olen vuorovaikutusta käsittelevässä tulosluvussa 4.3 päätyntä katsomaan puheeksiottoa stigman jännitteisyyteen liittyvän vuorovaikutuksen sekä aineistoni kautta ja täydentämään vuorovaikutuksen teoriaa sosiaalityön tieteellisillä teoksilla. Johtopäätökset seksityön puheeksiottamisesta sosiaalityössä esittelen johtopäätösluvussa viisi teorian, aineiston ja oman pohdintani yhteenvetona.

Seksityön ollessa monimutkainen ja moniulotteinen ilmiö on huomioitava myös tutkielman tekijän esiyttäminen aiheesta. Oma suhtautumistani seksin myymiseen voisi kuvailla liberaaliksi, ja tämä liberaali esiyttämykseni on väistämättä vaikuttanut aineistoni valintaan ja tulkintaan. Huomattavasti konservatiivisemmän tulokulman omaava tutkija voisi samasta aiheesta kerätä hyvin erilaisen aineiston, joka vahvistaisi seksin myymisen ja huono-osaisuuden yhteyttä. Olen ottanut aineistooni mukaan myös kaksi sellaista artikkelia, jossa seksin myyminen on yhdistetty asunnottomuuteen ja selviytymiseen eikä seksin myymisestä puhuta ammatti-identiteettinä. Siitä huolimatta valtaosa aineistostani (kuusi kahdeksasta) puoltaa huono-osaisuutta monipuolisempaa näkökulmaa seksin myymiseen liittyen. Tutkimuseettisesti aineistossani on myös tietynlainen epäsuhta, sillä Anna Kontulan (2008) väitöskirja on teoksena huomattavasti laajempi kuin yksittäiset artikkelit, jolloin myös tuloksissa voidaan havaita painottumista kyseiseen teokseen enemmän suhteessa muihin artikkeleihin.

Yksi tutkimuseettisistä ongelmista liittyy seksityöhön yhdistettävien käsitteiden käyttöön. Useissa valitsemistani aineistoissa, mutta myös muissa tutkimuksen aikana lukemissani lähteissä on mainittu siitä, että prostituutio käsitteenä on leimaava, negatiivissävytteinen ja huono-osaisuuteen ja rikollisuuteen yhdistetty käsite. Muissa käsitteissä, kuten vastikkeellisessa seksissä, seksityössä, tai selviytymisseksissä on

muokkaantunut tutkimuksista riippuen tiettyä arvolatautuneisuutta, kuten huono-osaisuutta.

Valtaosassa uudempaa tutkimusaineistoa kannustetaan käyttämään käsitettä seksityö (esim. Hansen & Johansson 2022; Benoit ym. 2018). Koska tutkielmani yksi tavoite on stigman vähentäminen seksityön ympäriltä, käytän suositusten mukaisesti käsitettä seksityö. Seksityössä, tai pikemminkin seksityöntekijän käsitteessä on haasteena työ- ja ammatti-identiteetin antaminen asiakkaalle mahdollisesti myös silloin, kun asiakas ei itse koe seksin myymistä työnä ja ammattina, vaan esimerkiksi yksittäisenä tapahtumana. Työ-sana itsessään ei välttämättä ole ongelmallinen, sillä sitä käytetään muunkin, kuin ammatinharjoittamiseen liittyvän asian kuvaamiseen, kuten esimerkiksi sanassa kotityö, lumityö, katumustyö ja niin edelleen. Työntekijäisyys sen sijaan viittaa johonkin pysyvämpään toimintaan, joka sisältää työntekijäidentiteetin ja ainakin jollain tasolla vakiintuneet työkäytänteet. Tämä voi tuntua provokatiiviselta ja leimaavalta, jos yksilö häpeää seksin myymistä ja kokee oman seksin myymisen olevan yksittäinen tapahtuma tai joitakin yksittäisiä tapahtumia. Seksityötä käsitteenä on myös kritisoitu siitä, että työ -sanan assosiaatio viittaa taloudelliseen vaihtoon ja kaupanteon osapuolten halukkuuteen peittää seksityöhön sisältyvät sosiaaliset ja taloudelliset valta-asetelmat (Weatherall & Priestley 2001, 332). Toisaalta Anna Kontulan tavoin (2008, 135) näen seksityön poikkeuksellisen uhrautumisen sijasta prekariaattina. Prekariaatilla tarkoitetaan erilaisia harmaan alueen epämääräisiä työmuotoja, jotka ovat muodostuneet tavallisen palkkayhteiskunnan sivutuotteeksi. Prekariaatille tyypillistä on lyhytkestoisuus, pätkätyömäisyys ja epävarmuus. Sillä tarkoitetaan työn vaihtoehtomuotoja. (Pyöriä & Ojala 2012, 178.)

Osassa aineistossani ilmenneissä haastatteluissa seksityöntekijät ovat korostaneet uhrileiman aiheuttamaa vastenmielisyyttä. Koska sosiaalihuollon palvelut ovat yleisesti huono-osaisuuteen ja elämän erilaisiin haasteisiin liitetty palvelu, on myös riskinä, että tutkielmani syventää yhteyttä huono-osaisuuden ja seksin myymisen välille, vaikka tarkoitus onkin päinvastainen. Sosiaalityön ristiriitaisesti toiseuttavan luonteen vuoksi olen välttänyt uhridiskurssin lisäämistä seksityön ympärille ja tarjonnut lukijalle vaihtoehtoisen näkökulman seksityön tarkasteluun.

4 TULOKSET

4.1 Seksityön harjoittamisen motiivit

Tutkielmani koskee seksityön puheeksiottoa ja sitä, tuleeko aihetta lähestyä huono-osaisuuden näkökulmasta. Saadakseni kattavan vastauksen tähän kysymykseen, olen kerännyt aineistoistosta nousseita *motiiveja* seksityön tekemiselle. Erilaisten motiivien tunnistaminen antaa vastauksen siihen, tuleeko seksityö ottaa puheeksi niin kutsutusta pelastamisnäkökulmasta vai voiko seksin myyminen olla muuhunkin kuin huono-osaisuuteen liittyvää. Aineistosta nousi kahdeksan eri motiivia seksityön tekemiselle ja tuloksien perusteella vain harvoissa tapauksissa seksityön aloittamiseen ja jatkamiseen ohjaa vain yksi syy.

Aineistosta keräämäni ja luokittelemani motiivit ovat huumeet, majoitus/ruoka, turvallisuus, yhteisö/osallisuus, rahavaikeudet, parempi tulotaso, työn joustavuus ja viimeisenä oma seksivietti. Valitsin aineistoista teemat, jotka toistuivat useammassa kuin yhdessä artikkelissa (kts. liite 1).

Jokaisessa artikkelissa on mainittu motiiviksi raha, ja se lieneekin perinteisin vaihdon väline ja seksityön motiivi. Uhidiskurssin perusteita vastustaen kuitenkin myös parempi tulotaso, elintaso ja vapaa-aika korostuvat seksityön aloittamisen tai ainakin jatkamisen motiivina. Myös vähemmän huomiota saaneena motiivina nousi esiin marginaalisuuden ja ulkopuolisuuden tunne, kuten seksuaalivähemmistöön kuuluminen. Olen kategorisoinut tämän kaltaiset motiivit luokkaan yhteisö/osallisuus (liite 1).

Walls ja Bellin (2011) artikkelissa on tutkittu kodittomien nuorten korreloivia tekijöitä selviytymiseksiin päätymiselle. Samoin Julie Watson (2011) on tutkinut nuorten naisten kodittomuutta ja kodittomuuden aikaisia intiimejä suhteita. Molemmissa

artikkeleissa korostetaan sitä, että selviytymiseksi ei ole yksiselitteinen, vaan hyvin kompleksinen ilmiö. Nuorilla naisilla selviytymiseksiin motiiviksi muodostui usein myös seksi turvallisuutta vastaan. Kodittomat nuorten aikuiset kokivat kadut vaarallisena paikkana ja vastaanottivat perusvälttämättömyyksiä, kuten majoituksen, ruokaa ja turvallisuutta, vaikka tunnistivat siihen liittyvän vastikkeellisuuden. Nuoret pitivät tätä itse kuitenkin parempana vaihtoehtona, ja osassa haastatteluissa vastikkeellista seksiä ja selviytymiseksiä pidettiin myös luonnollisena toimintatapana kodittomuuden yhteydessä. (Walls & Bell 2011, 425; Watson 2011, 647.) Watson painottaa myös, että selviytymiseksiin motiivina on harvoin vain yksittäinen syy, vaan selviytymiseksiin alkuperäinen syy on voinut olla esimerkiksi turvallisuus, mutta myöhemmin siitä ei luovuta esimerkiksi luksustuotteiden saamisen vuoksi (Watson 2011, 645, 647). Ehkä hieman yllättävänkin vähäisessä määrin aineistossa on tuotu esiin seksin myymistä päihteitä vastaan. Huumeet ovat mainittuna puolessa artikkeleista ja jokaisessa sivulauseen omaisesti. Majoitus on mainittuna kolmessa artikkelissa, ja niistä Watsonin (2011) ja Wallsin ja Bellin (2011) artikkeleissa seksin myymistä tarkastellaankin kokonaisuudessaan kodittomuuden viitekehystä käsin.

Walls ja Bell (2011, 425), Watson (2011, 646) ja Kontula (2008, 82) tuovat tutkimuksissaan ilmi sen, että osa seksityöntekijöistä on saanut seksityön tekemisestä joukkoon kuuluvuuden tunnetta ja he pohtivat myös aiempaa ulkopuolisuuden tunnetta motiivina ja ikään kuin sysäävänä tekijänä seksityön aloittamiselle. Esimerkiksi homoseksuaalien on Wallsin ja Bellin (2011, 425) tutkimuksessa epäilty hakevan hyväksyntää homoseksuaalien välisestä seksityöstä, mikäli he eivät ole saaneet kotonaan hyväksyntää seksuaaliselle suuntautumiselleen. Watsonin (2011, 646) tutkimuksessa haastateltu nuori aikuinen kertoi myös tarjonneensa itseään myymälävarkauden yhteydessä, jotta voisi pelastaa kansanuoret vaikeuksilta ja siten saada pysyä porukassa. Tämän katson liittyvän sekä yhteenkuuluvuuteen mutta myös turvallisuuden hakeamiseen seksin myymisen keinoin.

Kuten todettu, jokaisessa artikkelissa tuotiin esille seksityön aloittamisen syyksi raha. Artikkeleista kuitenkin myös viidessä oli mainittu rahavaikeuksien sijasta parempi tulotaso. Ernstin ja kumppaneiden (2021, 4–5) tutkimus on kvantitatiivisesti toteutettu kyselytutkimus Berliinin yliopisto-opiskelijoille, jossa vastausmahdollisuutena oli identifioitua seksityöntekijäksi. Vastaajia oli 4386 opiskelijaa, joista seksityöntekijöiksi identifioitui 227. Seksityöntekijöiksi identifioituneista valtaosa 37 % ilmoitti korkeammat tulot tärkeäksi syyksi seksityön tekemiselle ja yllättäen vain 20,3 % ilmoitti tärkeäksi syyksi taloudelliset vaikeudet. Tutkimuksessa yli puolet seksityötä tekevästä työskenteli seksityöntekijänä rahoittaakseen tietynlaisen elämäntyylin. Samoin Kontulan (2008, 87, 185, 186–187) tutkimuksessa nousee moneen kertaan haastateltujen vastauksissa esiin se, että seksityö tuntuu ahdistavalta vain silloin, jos sitä on tehtävä välttämättömien menojen, kuten vuokran tai laskujen eteen. Moni

Kontulan haastattelemista seksityöntekijöistä kertoi tekevänsä työtä lisäansion kaltaisesti ja ostavansa ansaitulla rahalla niin sanotusti ylimääräisiä asioita.

Wahab (2004, 147) ja Kontula (2008, 141, 143) tuovat esiin seksityön motiivina seksityöntekijän omat nautinnon halut ja mieltymykset. Kontula (mt., 141) toteaaakin, että seksityöntekijän nautinto seksityön motiivina mitätöi tehokkaasti seksityöntekijöihin kohdennettua uhristigmaa.

Ernst ym. (2021, 4–5), Wahabin (2004, 147) ja Kontulan (2008, 126, 94–95) artikkeleissa haastatellut seksityöntekijät tuovat esiin seksityön motiivina runsaamman vapaa-ajan. Esimerkiksi eräs haastatelluista kertoi tekevänsä seksityötä, jotta voi olla enemmän lastensa kanssa (Kontula 2008, 132). Artikkeleissa peräänkuulutetaan sitä, että syyt seksityölle ovat moninaisia ja yhdessä henkilössä voi näyttäytyä ajan vaihdellessa sekä pakon omainen että vapaaehtoinen seksityö. Myös puhuessa pakon ja selviytymisen vuoksi tapahtuvasta seksityöstä tulisi muistaa, että yksilöiden todellisuudet ovat erilaisia ja yleensä seksityö on ollut paras valittavista oleva vaihtoehto. (Wahab 2004, 155; Kontula 2008, 184–185.) Henkilölle, jolla muutoin on hyvin riittämättömät taloudelliset, sosiaaliset ja koulutukselliset resurssit, seksityö voi olla varsin toimiva mahdollisuus saada päätäntävaltaa ja valinnanvapauksia omaan elämään (Wahab 2004, 156).

4.2 Seksityön kaksijakoinen stigma

Seksityö on yhteiskunnallisesti tunteita ja keskustelua herättävä, stigmatisoitu aihe. Seksityöntekijöihin ja seksityöhön kohdistettu stigma ei ole kuitenkaan yhdenlainen ja yhdestä näkökulmasta annettu leima, vaan aineistosta nousseiden tulosten perusteella seksityöntekijöiden kantama stigma on moniulotteinen ja eri *myyteistä* nouseva ennakkoluulojen vyyhti. Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseen stigman kaksijakoisuudesta ja tarkastelen aikuissosiaalityön asiakkaiden jo ennestään kantaman stigman vaikutusta seksityön stigmaan.

Seksityöhön kohdistuvaa stigmaa kutsutaan osissa aineistoni artikkeleista huorastigmaksi (Kontula 2008, 58; Benoit ym. 2018, 457; Hansen & Johansson 2022, 5; Ranz 2009, 212). Kuten edellä totesin, seksityöntekijöiden kokema huorastigma on moniulotteinen ja eri näkökulmien ja myyttien kautta luotu. Aineiston perusteella seksityöntekijöiden kohtaama stigmatisointi sisältää ainakin seitsemää erilaista myyttiä, joista voidaan jaotella kaksi erilaista stigmaa: *huorastigma* ja *uhristigma*. Myös Anna Kontula (2008, 58) on havainnut, että seksityöntekijät nähdään joko rikollisuuteen liittyvinä pahoina naisina, jotka rikkovat perheitä, tai sitä vastoin hyväksikäytön avuttomina uhreina. Artikkeleissa eniten esiintyivät uhrimyytti, huono-osaisuuden myytti ja rikollisuusmyytti. Ernst ja kumppanit (2021, 3) nostavat lisäksi esiin pro-feminist -

myytin, joka tarkoittaa ajatusta, että ääri-feministisen aatteen mielestä seksityöntekijät ja seksityö pilaavat, halveeraavat ja alistavat naisia ja altistavat naissukupuolen hyväksikäytölle. Pro-feminist -stigma esiintyi myös Benoitin ja kumppaneiden (2018, 462) ja Ranzin (2009, 209–210) artikkeleissa.

Seksityöntekijät pelkäävät leimatuksi joutumista ja piilottelevat seksityön tekemistä muilta, ja he kokevat salailun raskaana, kaksoiselämään pakottavana pahana (Ernst ym. 2021, 2, 9; Kontula 2008, 74). Huorastigman seuraamukset ovat seksityöntekijöillä erilaisia, sillä toiset myyvät seksiä päätulojen vuoksi ja toiset taas satunnaisesti ja lyhytkestoisesti. Sivutoimisesti seksityötä tekevät saattavat kyetä piilottamaan seksityön paremmin kuin pääasiallisena työnä seksityötä pitävät. (Kontula 2008, 78–79.)

Uhristigmasta voidaan erotella erikseen rakenteellinen stigma, joka tarkoittaa yhteiskunnan tuottamaa leimaamista. Tätä edustaa esimerkiksi lainsäädäntömme, joka ei mahdollista tällä hetkellä seksityön toteuttamista turvallisesti. Seksin myyminen on kiellettyä julkisilla paikoilla, joten se pakottaa seksityöntekijät tapaamaan asiakkaita kotonaan tai asiakkaiden kotona. Lainsäädännöllisiä tekoja on perusteltu seksityöntekijöitä pelastavilla ja suojelevilla syillä, ja oletusarvona on, että seksityöntekijät tulee pelastaa seksityön aiheuttavalta turmiolta. (Kontula 2008, 55, 198–199; Benoit ym. 2018, 458; Ernst ym. 2021, 3.) Uhridiskurssi, erityisesti julkisessa keskustelussa ja lainsäädännössä esiintyvä sellainen, voidaan liittää Kennedyn ja Prockin (2018, 512–512) esiin nostamaan käsitteeseen general societal stigma, jolla tarkoitetaan yleisesti ilmiön ympärillä värityntä keskustelua tai narratiivia.

Uhristigma toistui jokaisessa artikkelissa. Joko todeten, että uhristigma on haitallinen ja olemassa (Wahab 2004, 154; Kontula 2008, 59–60; Ranz 2009, 220–221; Benoit ym. 2018, 460; Hansen & Johansson 2022, 3; Ernst ym., 3), tai vahvistaen itse uhridiskurssia seksityön ympärillä (Walls & Bell 2011; Watson 2011). Seksityöntekijät itse pitivät uhrimyyttiä haitallisena ja heidän oikeuksiaan polkevana. Uhrimyyttiä pidetään seksityöntekijöiden näkökulmasta yhteiskunnan ja lainpäättäjien keinona kontrolloida seksityötä ja hyväksyttää seksityötä koskevan lainsäädännön tiukentaminen tai tiukkana pitäminen. (Kontula 2008, 60; Benoit ym. 2018, 458.) Wahabin (2004, 146) haastatteleminen seksityöntekijöistä yksikään ei identifioinut itseään uhriksi. Ernstin ja kumppanien (2021, 6) tutkimuksen mukaan myöskään seksityötä tekevien ja ei-seksityötä tekevien onnellisuuden välillä ei ollut tilastollista eroa.

Wahab (2004, 152) sekä Benoit ja kumppanit (2018, 465) nostavat esiin sen, että seksityöntekijät stigmatisoivat myös toisiaan: seksityöntekijät pyrkivät hallitsemaan omaa stigmaansa erottamalla itsensä omasta mielestään paheksuttavammista seksityöntekijöistä. Esimerkiksi seuralaispalvelua tarjoavat seksityöntekijät saattavat haluta erottaa itsensä kadulla seksiä myyvistä henkilöistä (Benoit ym. 463).

Wahabin (2004, 153–155) haastattelemat seksityöntekijät toivovat, että sosiaalityöntekijät voisivat kohdata heidät ennakkoluulottomasti, esittämättä ehdotuksia seksityön lopettamiselle ja ilman, että he päättävät seksityöntekijän puolesta, mikä on heille parhaaksi. Wahab (mt., 156) toteaa, että asettaessaan seksityöntekijän uhrin osaan sosiaalityöntekijä tulee sivuuttaneeksi sen tosiasian, että sosiaalityön asiakas on aina oman elämänsä asiantuntija. Mikäli sosiaalityöntekijä päättää asiakkaan puolesta, mikä tälle on parhaaksi, ei hän voi tarjota asiakkaalle sellaista palvelua, mitä asiakas oikeasti tarvitsee ja haluaa ottaa vastaan. Niin ikään Kontula (2008, 69) alleviivaa valtaa omaavien viranomaisien, kuten lastensuojelun työntekijöiden omaavan ennakkoluuloja seksityötä kohtaan ja olevan toisinaan kykenemättömiä irrottamaan seksityön stigmaa sen todellisesta vaikutuksesta äitiyteen. Samoin Ranz (2009, 207) tuo esiin, miten suomalaisen kulttuurin voimakas hoivaava naiskuva ja hoivaäitikuva korostavat huorastigmaa ja aiheuttavat vielä suuremman tabun ja stigman seksityöntekijän ympärille, mikäli seksityötä tekevä henkilö on nainen, ja erityisesti, jos hän on äiti. Kontula (2008, 150) on tehnyt tutkimuksessaan myös huomion, että hoivaavan naisen kuva ja seksityö kietoutuvat yhteen, mutta aineistonsa perusteella Kontula näkee tämän suotuisana seikkana eikä stigmaa korostavana asiana. Huomiot liittyvät siihen, kuinka seksiä ostavat asiakkaat kaipaavat myös hellyyttä, kuuntelua ja hoivaamista seksityöntekijältä (Kontula 2008, 151).

Kuten Wahab toteaa, voi seksin myyminen olla asiakkaalle enemmän itsemääräämistä ja vaihtoehtojen runsautta tarjoava väylä silloin, kun hänen yhteiskunnallinen kapasiteettinsa muutoin ei riitä esimerkiksi työllistymiseen tai koulutukseen (Wahab 2004, 156). Myös suomalaisessa sosiaalityössä tunnustetaan, että asiakas on syytä nähdä asiakasstatuksensa lisäksi myös kuluttajana, jolla tulisi olla mahdollisimman paljon itsemääräämisoikeutta sekä konkreettisesti hankintoihinsa liittyen, mutta myös saamiinsa palveluita koskien. Autonomia ja valinnanmahdollisuus lisäävät yksilön osallisuutta ja voivat myös antaa mahdollisuuden voimaantumiseen. (Juhila, Raitakari & Hansen Löfstrand 2017, 36, 39–40.)

4.3 Sosiaalityöntekijän vuorovaikutus stigmatisoidun kanssa

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseeni siitä, miten seksityö tulisi ottaa sosiaalityön täysi-ikäisten asiakkaiden kanssa puheeksi. Koska valmista tutkimusta seksityön puhekesitöstä sosiaalityössä ei tietävästi ole, olen valinnut toisessa luvussa esittelemäni stigmatteorian tueksi kommentaarikirjallisuutta sosiaalityön asiakaskoh- taamiseen liittyvästä tieteellisestä kirjallisuudesta. Sosiaalityön vallasta ja yksipuolise- sta huono-osaisuuden määrittelystä ovat kirjoittaneen muun muassa Kirsi Juhila te- oksessa *Sosiaalityön teoria* (2009) ja Suvi Raitakari teoksessa *Marginaalit ja sosiaalityö*

(2002). Kaarina Mönkkönen on teoksessaan *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla* taasen vetänyt yhteen tunnettujen vuorovaikutusteoreetikkojen, kuten Ervin Goffmanin, Harold Garfinkelin ja G. H. Meadin ajatuksia vuorovaikutustilanteista ja mukaillut niitä sosiaalityön asiakastilanteisiin. Tarkastelen sosiaalityön ja stigmatisoidun vuorovaikutusta myös Liz Frostin (2016) esiin nostaman sosiaalityöntekijän kokeman häpeän kautta. Johtopäätösluvussa esittelen oman näkemykseni seksityön puheeksitotosta sosiaalityössä vetäen yhteen esiin nostamani seikat seksityöstä ilmiönä ja teoreettiset johtopäätökset stigmatisoidun henkilön kohtaamisesta sosiaalityössä.

Kuten todettua, sosiaalityön positio on sen tarkoitusperien vastaisesti myös marginaalien ja toiseuden vahvistajana. Koska sosiaalityön positio on marginaalissa, tai katsomassa normaalista marginaaliin, sen tehtävänä on myös tuottaa tietoa normaalista poikkeavasta. Hyvän sosiaalityön katsotaan olevan ihmistä itseään ja hänen itsemääräämisoikeuttaan kunnioittavaa ja huonon sosiaalityön taasen asiakkaitaan leimaavaa ja objektoivaa. Sosiaalityön pitää vastustaa luokittelua poikkeavaan ja normaaliin sekä nostaa esiin vaihtoehtoisia diskursseja yksinäisten diskurssien rinnalle. (Juhila 2009, 54, 56.) Sosiaalityön on toisinaan irtaannuttava omasta ammatillisesta viitekehystänsä ja etsittävä vaihtoehtoisia malleja, jotka selittävät asian tai ilmiön ja myös paljastavat ilmiön muodostumisen rakenteellisuuden (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 171).

Vaikka uhridiskurssia kannattavissa keskusteluissa oletetaan seksityön aiheuttavan esimerkiksi mielenterveysongelmia, kokevat seksityöntekijät itse kutienkin, että ongelmana seksityössä on seksityön stigma (Ernst ym. 2021, 2; Kontula 2008, 49). Sosiaalityöntekijän on osattava kuunnella asiakasta siinä, mihin kohtaan hän itse mieltää itsensä marginalisaation kentässä, sillä aukikerrottuna marginaalissa olevan arki voi näyttäytyä hyvin 'tavalliselta' (Holmberg 2022, 142). Seksityöntekijät toivovatkin, että heidät nähdään tavallisina ihmisinä lukuisine ominaisuuksineen, eikä vain seksityöntekijöinä (Kontula 2008, 55). Sosiaalityön on instanssina vältettävä turhaa toiseuttamista ja uhridiskurssien tarpeetonta lisäämistä (Juhila 2009, 53–54). Sosiaalityöntekijä saattaa sitgmatisoidessaaan yksilön syyllistyä yliholhoavaan vuorovaikutukseen, kuten säälimiseen, ajatellessaan, että asiakas on seksin myymisen osalta uhri. Jos sosiaalityön asiakas ei tule kohdatuksi toivomallaan tavalla ja hänet nähdään vain stigmasta käsin, on mahdollista, että hän jatkossa välttelee vastaavia kohtaamisia. (Goffman 1963, 26, 28–29; Wahab 2004, 153–154.)

Sosiaalityön asiakkaan elämäntyyli, valinnat ja toimintakyky voi olla toisinaan sellaista, että valtaosa yhteiskunnasta paheksuu sitä. Asiakas saattaa itsekin tunnistaa valintojensa sisältämän mahdollisen haitan, mutta ei aio muuttaa tapaansa elää. Asiakas on lopulta aina oman elämänsä ja tilanteensa asiantuntija ja viimekädessä vastuunkantaja. (Raitakari 2002, 51.) Asiakkailta ja kokonaisvaltaisemmin ihmisillä

yleensä on omista valinnoistaan huolimatta tapana pyrkiä suojaamaan kaikkia keskustelun osapuolia ja pitämään sekä omat, että toisten kasvot. Jos asiakas kokee häpeää toimiessaan vastoin hänelle asetettuja odotuksia hän saattaa alkaa peitellä mahdollista stigmaansa sekä kaunistella ja vähätellä tilannettaan hyödyntäen informaatiokontrollia. (Mönkkönen 2018, 41–42; Goffman 1963 57–58.) Liian voimakkaat niin sanotusta normaalista marginaaliin osoitetut vuoropuhelut saavat stigmaa kantavat asiakkaat välttämään keskustelua ja vetäytymään pois sieltä, missä keskustelua joutuu käymään (Mönkkönen 2018, 75).

Myös Mönkkönen tunnistaa sosiaalityön hankalan ja ristiriitaisen aseman toiseuden vahvistajana. Hän toteaa, että vuorovaikutuksellisesti hyvässä tilanteessa sosiaalityöntekijä luo asiakkaalle turvallisen ympäristön kertoa vaikeista ja häpeällisistäkin asioista. Keskustelun kaikkien osapuolien valitsemille keskustelulinjoille on annettava tilaa ja kunnioitettava heidän tapaansa vuorovaikuttaa. Sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa sosiaalisten tilanteiden sisältämät ääneen sanomattomat säännöt ja normit ja parhaansa mukaan purkaa jännitteitä tarvittaessa sanottamalla näitä odotuksia, tai vastaavasti kyettävä luopumaan näistä odotuksista ja säännöistä, jos ne eivät ole asiakastilanteen kannalta relevantteja. (Mönkkönen 2018, 42, 44.) Goffmanin näkemys stigmateteoriasta ei tarjoa juurikaan näkemyksiä ympäristön vastuusta stigmatisoitua kohtaan. Teoria tuo esiin jännitteisyyden, mutta ei kannusta tekemään muutoksia niistä luopumiseksi. Kennedyn ja Prockin (2018, 512–513) stigmateteoriaan tuoma täydennys *General societal stigma*, on teoriasta olennaisena puuttuva pala, joka jakaa vastuuta stigmatisoidulta yhteiskunnalle. *General societal stigma* tarkoitetään esimerkiksi yleisiä narratiiveja, joita aihepiirin ympärille on rakentunut. Mikäli sosiaalityö pitää tarpeettomasti yllä seksityötä ympäröivää uhridiskurssia, voidaan sen katsovat lisäävään konkreettisest seksityöntekijöiden stigmatisointia.

Kontulan (2008, 56) mukaan stigmatisoinnin vuoksi jo seksin myymisen salaaminen itsessään ajaa seksityöntekijöitä ulos yhteiskunnasta yksinäisyyteen. Koska stigmatisoitu henkilö nähdään usein vain stigmasymbolinsa kautta, tulee sosiaalityöntekijän kiinnittää erityistä huomiota objektiivisuuteen ja siihen, että asiakas on kokonaisuus, jota ei tule tarkastella pelkän poikkeamansa kautta (Goffman 1963, 31, 60). Stigmatisoidessamme yksilön on tyypillistä, että kategorisoimme hänet tiettyyn luokkaan. Jos hänessä on jokin piirre, joka ei sovi muodostamaamme kuvaan, muokkaamme tätä kuvaa ennakkoluuloomme sopivaksi. Näin luomme yksilölle virtuaalisen identiteetin ennakkoluulojemme perusteella ja pilaamme hänen todellisen identiteettinsä. (Goffman 1963, 60–61.) Mikäli yksilö kohdataan poikkeamansa, stigmansa kautta, hän saattaa myös itse alkaa muuttamaan ja muodostamaan omaa identiteettiään uudelleen stigmastaan käsin (Mönkkönen 2018, 42). Voidaan sanoa, että mitä arkaluontoisemmasta asiasta on kyse, sitä tarkemmin sosiaalityöntekijän on pohdittava omaa oikeuttaan sanoa asiasta oma mielipiteensä (Mönkkönen 2028, 93).

Seksin myyminen voi tarjota sosiaalityön asiakkaalle mahdollisuuden saada valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä. Se voi aktivoida yksilön toimijuutta ja luoda siltä osin osallisuuden ja voimaantumisen tunteen. (Wahab 2004, 156.) Uhristigma on monilta osin historian ja kulttuurin tuotos ja rakenteellisesti ylläpidettyä. Siitä huolimatta uhrin asema voi myös olla todellinen ja huono-osaisuutta lisäävä, jos yksilö ei tee seksityötä vapaasta tahdostaan (Kontula 2008, 53; Watson 2011, 645). Jos asiakkaalle annetaan asiantuntijalähtöisesti ja asiakasta kuulematta tavoitteita, asiakas ei yleensä sitoudu niihin (Mönkkönen 2018, 131). Sosiaalityö ei kykene tarjoamaan asiakaslähtöistä palvelua, jos se ei perustu asiakkaan omiin toiveisiin ja kokemukseen tuen tarpeesta (Wahab 2004, 156).

Sosiaalityöntekijät osaavat välttää asiakkaan suoraa käskemistä, mutta syyllistyvät toisinaan asiakkaan suostutteluun. Sosiaalityöntekijät tulevat suostutellessaan asiakasta ulkopuolelta annettuun muutokseen, määrittelemään yksipuolisesti hänen tilanteensa huonoksi. Ollessaan huonoksi määrittelemisen kohteena, asiakas kokee häpeää ja syyllisyyttä tilanteestaan ja rankaisee itseään. Asiakkaan manipuloimisen muutokseen hänen itse sitä haluamatta voidaan nähdä eettisesti arveluttavaa ja valta-aseman väärinkäyttönä. (Mönkkönen 2018, 59, 70.) Itsesyytöksen haitallisuudesta ja stigman syventämisestä puhuvat myös Kennedy ja Prock (2018, 513), jotka pitävät itsesyytöksen (self blame) merkitystä yleisesti stigmanisoinnissa merkittävänä.

Liz Frost on kirjoittanut artikkelin häpeän ja tunnustamisen käsitteistä sosiaalityössä. Hän toteaa häpeän olevan yksilöä lamauttava ja hänen identiteettiinsä pesiytyvä tunne. Hän tuo esille artikkelissaan, että niin sosiaalihuollon asiakkaat kuin myös sosiaalityöntekijät kokevat häpeän tunnetta sosiaalipalveluissa. Hän peräänkuuluttaa sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin haastamista heidän kohdatessaan yleisesti yhteiskunnan puolesta hyljeksittyjä ja vihamielisesti suhtauduttuja asioita ja asiakkaita.. (Frost 2016, 435, 440–441.)

Frostin esiintuoma sosiaalityöntekijän kokema häpeä mukailee myös Rovamon ja Toikan (2019, 281–282) esiin nostamaa assosioivaa stigmaa, jossa stigma ulottuu vahingollisesti stigman kantajan lisäksi tämän lähipiiriin ja ympärillä toimiviin ammattilaisiin. Sosiaalityöntekijä kokiessa seksityön aiheena häpeällisenä, voi hän pelätä tulevansa liitettyksi seksityöhön ja siten kokea aiheen vaikeana puheeksiotettavana ja myös välttää aiheen kohtaamista asiakastyössä. Vaikka sosiaalityöntekijä ei suoranaisesti kuuluisikaan asiakkaansa lähiomaisiin, saattaa hän silti olla asiakkaalle läheinen tiiviin yhteistyön myötä. Sosiaalityöntekijän mahdollinen negatiivinen suhtautuminen seksityötä kohtaan voi myös toimia Kennedya ja Prockia mukaillen stigmaa ja ulkopuolisuutta syventävänä tekijänä haitallisemmin, kuin sosiaalityöntekijä osaa edes ennakoida (Kennedy & Prock 2018, 514).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmani oli onko seksityön puheeksiotossa seksityötä syytä pitää sosiaalityön asiakkaiden huono-osaisuutta lisäävänä selviytymiskeinona ja tutkimuskysymyksinä, millaista stigmaa seksityöhön kohdistetaan sekä miten seksityö tulisi ottaa sosiaalityössä puheeksi niin, ettemme tarpeettomasti vahvista toiseuden leimaa ja seksityön stigmaa. Koska täysin valmista aineistoa, jolla voisin vastata tutkimuskysymykseeni seksityön puheeksiotosta ei ole, annan oman teoriaan ja aineistoon perustuvan näkemykseni puheeksiotosta tässä luvussa.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsitteli seksityöhön kohdistettua stigmaa. Tutkimustulosteni perusteella seksityöhön kohdistettu stigma on kaksijakoinen ja monisyinen: se sisältää runsaasti erilaisia myyttejä ja on sekä seksityöntekijää säälivä että halveksuva. Seksityö ja käsitteistöstä erityisesti prostituutio on väritetty voimakkaasti uhristigmalla, vaikka aineistoni perusteella seksiä myyvät henkilöt eivät halua, että heitä pidetään uhrina, ainakaan seksityön vuoksi. Sen sijaan aineistosta sai yksimielisiä tuloksia siitä, että seksin myymisen salailu koetaan sen stigman vuoksi välttämättömänä ja hyvin raskaana. Seksityöntekijät kohtaavat halveksuntaa ja heidät nähdään usein vain seksityöntekijöinä oman identiteettinsä sijasta. Vuorovaikutustilanteet ovat jännitteisiä ja seksityöntekijät joutuvat arvioimaan seksin myymisestä kertomisen vaikutuksia. Seksityöntekijät pitävät stigmaa työnsä suurimpana haittana.

Aineistosta esiin nousseet seksityön motiivit taasen olivat niin ikään hyvin moninaisia eivätkä olleet pelkästään pakkoon ja ahdinkoon liittyviä. Motiiveista itselleni mielenkiintoisimmaksi sen uhristigman haurastuttavuuden vuoksi osoittautui yksilön oma nautinto ja rahan puutteen sijasta parempi tulotaso, jolla pidetään yllä haluttua elintasoja. Haluttu elintaso ei ollut yhteydessä selviytymiseen, vaan perustui myös luksuksen ylläpitoon, työn joustavuuteen ja helppouteen. Sekä nautinto että paremmat tulot ja työn joustavuus haurastuttavat pohjaa uhristatukseen todellisuudelta. Aineistoni perusteella seksin myyminen koetaan ahdistavaksi silloin, kun sitä joudutaan tekemään pakon sanelemana. Ylimääräisenä tulonlähteenä se taas koetaan hyväksi,

joustavaksi ja autonomiaa tarjoavaksi työksi, jonka veroista suurin osa muista töistä ei voisi tarjota. Seksityön aloittamisen motiivit saattavat vaihdella yksilön kohdalla pitkän seksin myymisen ajanjaksoa, joten ei voida sanoa, että yksilö myy seksiä vain yhdestä syystä. Yksittäisen henkilön seksin myyminen saattaa alkaa vaikeasta pakko-tilanteesta, mutta jatkua myöhemmin mukavuussyistä.

Tutkimustulosteni perusteella en koe perusteltuna ottaa puheeksi seksityötä siitä näkökulmasta, että se lisää asiakkaan huono-osaisuutta. En myöskään näe perusteita sille, että puheeksi otettaisiin seksityön alakäsitteistä vain tiettyä, esimerkiksi vastikkeellista seksiä. Vastikkeellisuus liitetään huono-osaisuuteen useissa aikuisia koskevissa tutkimuksissa – kuten myös STM:n selvityksessäkin, ja se lisää tarpeettomasti seksin myymiseen liittyvää uhristigmaa. Aineistoni perusteella seksin myyminen itsessään ei ole huono-osaisuutta lisäävä asia, vaan seksityötä ympäröivä stigma. Stigma ajaa yksinäisyyteen ja ulos palveluista sekä koko yhteiskunnasta.

Sexin myyminen on aiheellista ottaa sosiaalihuollossa puheeksi muun muassa parituksen ehkäisemiseksi, mutta sen tulisi tapahtua samalla tavalla kuin esimerkiksi parisuhdeväkivalta otetaan puheeksi: sosiaalihuolto räätälöi tarvittavat tukitoimet väkivaltaa vastaan, mutta ei asiakasta kehoiteta luopumaan yleisesti parisuhteista. Sosiaalityön velvollisuutena on tarkastella ylläpitämiään diskursseja ja luovuttava niistä niiden ollessa asiakkaille haitaksi. Sosiaalityö katsoo aina normaalista käsin kohti marginaalia, joten toiseuden vahvistamista on tutkittava kriittisesti. On tunnistettava, että kuten millä tahansa työllä tai toiminnalla, myös seksin myymisellä voi olla huonosti toteutettuna haittatekijöitä, vaikka se muutoin olisi asiakkaalle toimiva selviytymiskeino. Seksiä myyvillä sosiaalihuollon asiakkailla voi olla tarvetta hakeutua terveyspalveluihin, turvakotiin tai päihdehoitoon, vaikka tarve ei johtuisi seksin myymisestä. Puheeksiottaessa seksin myymisen keskustelun tulee olla avointa ja jättää myös tilaa sille mahdollisuudelle, että seksin myyminen on yksilön kannalta hyvä vaihtoehto, eikä asiakas aio sitä lopettaa. Tällöin palveluohjauksen ja tuen räätälöinnin tulee keskittyä asiakkaan kertomaan haittaan seksin myymiseltä pelastamisen sijasta.

Tutkielmani koskee vapaaehtoisesti toteutettua seksin myymistä. Seksityötä saillaan, oli kyseessä itsenäisesti tehty päätös tai sitten toisen osapuolen toimesta tapahtuva paritus. Mikäli seksin myymisen stigma vähenee ja seksin myymisestä kertominen sosiaalityössä tuntuu asiakkaista turvalliselta uskon, että myös parituspaukset nousevat tehokkaammin esille.

Pidän tutkimustani validiteetin osalta luotettavana, vaikka tutkimukseni on toteutettu aiemman tutkimusmateriaalin puuttuessa lähes poikkitieteellisesti. Muilta tieteenaloilta aineiston lainaaminen on ollut välttämätöntä sosiaalityön ja seksityön välisen tutkimuksen ollessa hyvin vähäistä. Johtopäätösten osalta toisillekin tulkinnoille vertailukelpoisten tutkimusten puuttuessa on jätettävä tilaa. Tutkijana esiymärrykseni on väistämättä vaikuttanut aineiston valintaan ja toisenlaisesta

näkökulmasta eri tutkija saattaisi kerätä hyvin toisenlaisen aineiston. Näin ollen vi-
nouman mahdollisuutta ei voida täysin poissulkea. Aineistoa selatessani olen huo-
mannut, että mitä nuoremista aikuisista seksityön yhteydessä puhutaan, sitä voi-
makkaammin uhridiskurssi ja pelastamisnäkökulma teksteissä näyttäytyy. On siis
mahdollista, että vaikka tutkimusongelman ja teorian pitäisi muutoin samana, mutta
artikkeleihin olisi valikoitunut ne, jotka käsittelevät nuorten aikuisten seksityötä, oli-
sivat tutkimustulokset erilaisia. Tutkimukseni luotettavuutta lisää kuitenkin se, että
aineistoon on valikoitu sekä nuoria aikuisia että aikuisia tutkivia tieteellisiä julkaisuja.
Lisäksi aineistossani on artikkeleita, jotka ovat tutkineet seksityötä ja seksityön stig-
maa yleisesti ilmiönä ilman iän rajaamista (pois lukien täysi-ikäisyys).

Kansainvälisesti seksityötä on tutkittu runsaasti, mutta sosiaalityön yhteys tut-
kimuksissa on vähäinen, erityisesti suomalaisen tutkimuksen kohdalla. Tehdessäni
tutkielmaa, on esiin noussut lukuisia jatkotutkimuksen tarpeita. Haasteena läpi tut-
kielman teon on kulkenut käsitteellinen kirjavuus. Seksityön ja prostituution alakäsit-
teitä käytetään eri tutkimuksissa eri tavoin ja ne sisältävät tutkijasta riippuvaisia ar-
volatauksia ja johdoksia esimerkiksi huono-osaisuuteen. Kokonaisvaltainen käsitteis-
tön kirkastaminen, selkeyttäminen ja eri alakäsitteiden sisältämien merkitysten auki-
kirjoittaminen on tarpeen ja palvelisi koko seksityöntutkimusta. Tutkiessani seksityö-
hön kohdistuvaa stigmaa, nousi aineistosta esiin lukuisia eri myyttejä, joista stigma
muodostuvat. Tutkielmani on myyttien osalta vain pintaraapaisu ja stigman moninai-
suudesta ja myyttien ilmenemisestä riittäisi tutkittavaa runsaasti. Se myös palvelisi
seksityöntekijöiden kokeman stigman ymmärtämistä kattavammin. Stigmaa sivuten
tutkimuspuutoksena havaitsin myös, että seksityöstä tekevästä vanhemmista, jotka
toimivat lastensa huoltajana on hyvin vähän tutkimustietoa. Se voi vahvistaa sitä vies-
tiä, että vanhemmat, jotka myyvät seksiä, salaavat sen erityisen tarkasti ja siksi ilmiö
jää piiloon. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla esimerkiksi lastensuojelun työntekijöiden
seksityötä kohtaan olevien asenteiden tutkiminen tai se, kuinka laajasti seksityön sa-
laaminen estää seksityöntekijöitä hakeutumasta tarvitsemiinsa palveluihin. Viimei-
senä jatkotutkimusaiheena näkisin julkisen sektorin instanssien yksinäisten diskurs-
sien ja vallan ja hallinnan tutkimista juuri seksityöhön liittyen.

Julkisen sektorin palveluista ensimmäisenä sosiaalityön on syytä ottaa etenemis-
askeleita seksityön saamiseksi pois marginaalista. Sosiaalityö saa käskynsä valtiohal-
linnolta ja sille myös tehdystä työstä raportoidaan. Rakenteellisen sosiaalityön tehtä-
vänä on muun muassa tuoda esiin yhteiskunnan epäkohtia ja saattaa niitä päättäjätas-
son tietoon. Huono-osaisuudesta raportointi tunnustetaan sosiaalityössä hyvin,
mutta yhtäläinen vastuu sillä on pysäyttää uhridiskurssin haitallinen kierre ja uudis-
taa asenteitaan nykykulttuuriin sopivaksi. Näin tehdessään sosiaalityö tulee mitä
konkreettisimmin toteuttaneeksi tehtävänsä marginaalin ja yhteiskunnan keskiön
välisen rajan häivyttämisestä.

LÄHTEET

- Benoit, C., Jansson, S. M., Smith, M. & Flagg, J. 2018. *Prostitution Stigma and its effect on the working conditions, personal Lives and health of sex workers*. Journal of Sex research. Vol. 55(4-5). 457-471.
- Bos, A. E. R., Pryor, J. B., Reeder, D. & Stutterheim, S. E. 2013. *Stigma: Advances in Theory and Research. Basic and applied social psychology*. Vol. 35(1). 1-9.
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. *Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen*. Hoitotiede. Vol. 34(4). 215-225.
- Ernst F., Romanczuk-Seiferth, N., Köhler, S., Amelung, T. & Betzler, F. 2021. *Students in the Sex Industry: Motivations, Feelings, Risks, and Judgments*. Frontiers in psychology. Saatavana osoitteessa: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.586235/full>. [Viitattu 25.11.2023.] 1-9.
- Frost, L. 2016. *Exploring the concept of recognition and shame for social work*. Journal of social work practice. Vol. 30(4). 431-446.
- Goffman, E. 1963. *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. London: Penguin Books.
- Hansen, M. & Johansson, I. 2022. *Asking About "Prostitution", "Sex Work" and "Transactional Sex": Question Wording and Attitudes Toward Trading Sexual Services*. Journal of Sex Research. Vol. 60(1). 153-164.
- Hempel, S. 2020. *Conducting your literature review*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Holmberg, S. 2022. *Arki marginaalissa –Teoreettis-käsitteellinen katsaus elettyyn marginaalisuuteen*. Teoksessa: Jokinen, A., Raitakari, S. & Ranta, J. (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa: Konstruktionistisia jäsenyksiä*. Tampere: Vastapaino. 139-162.
- Holmström, C. 2019. Luku 1: *Young people, vulnerabilities and prostitution/sex for compensation in the Nordic countries*. Teoksessa: *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries. A Study of Knowledge, Social Initiatives and Legal Measures*. Nordic councils of ministers, TemaNord. Saatavana osoitteessa: <https://www.norden.org/en/publication/young-people-vulnerabilities-and-prostitutionsex-compensation-nordic-countries>. [Viitattu 9.12.2023.] 9-28.
- Juhila K., Raitakari, S. & Hansen Löfstrand, C. 2017. *Responsibilities and current welfare discourses*. Teoksessa: Juhila, K., Raitakari, S., Hall, C., Caswell, D., Günther, K., Hansen Löfstrand, C. & Saario, S. *Responsibilisation at the margins of welfare services*. London: Routledge. 35-56.
- Juhila, K. 2002. *Sosiaalityö marginaalissa*. Teoksessa: Juhila, K., Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.). *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. 11-19.
- Juhila, K. 2009. *Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault'n perintöä tulkitsemassa*. Teoksessa: Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) *Sosiaalityön teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus. 43-60.

- Järjestyslaki 2003/612. Annettu Helsingissä 27.6.2003.
- Kääriäinen, J. 1994. *Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994.
- Katisko, M. & Laine, E. 2023. *Selvitys vastikkeellisesta seksistä selviytymiskeinona*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana osoitteessa: <https://stm.fi/-/selvitys-paihde-mielenterveys-ja-asumisen-palveluilla-ja-riittavalla-sosiaaliturvalla-voidaan-ehkaista-tarvetta-selviytya-vastikkeellisella-seksilla>. [Viitattu 25.11.2023.]
- Kennedy, A. C. & Prock, K. A. 2018. "I Still Feel Like I Am Not Normal": A Review of the Role of Stigma and Stigmatization Among Female Survivors of Child Sexual Abuse, Sexual Assault, and Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence & Abuse*. Vol. 19(5). 512–527.
- Kontula, A. 2008. *Punainen exodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa*. Helsinki: Like.
- Kuronen, M. 2022. *Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä paikannuksia*. Teoksessa: Jokinen, A., Raitakari, S. & Ranta, J. (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa: Konstruktionistisia jäsennyksiä*. Tampere: Vastapaino. 55–84.
- Mönkkönen, K. 2018. *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pekkarinen, E. & Tapola-Haapala, M. 2009. *Kriittinen realismi sosiaalityössä – tiedontuotannosta emansipaatioon*. Teoksessa: Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) *Sosiaalityön teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus. 160-181.
- Puusa, A. 2020. *Laadullisen aineiston analyysi*. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus. 141-152.
- Pyöriä, P. & Ojala, S. 2012. *Työn prekarisaatio ja kasautuva epävarmuus*. Hallinnon tutkimus vol. 31(3). 171-188.
- Raitakari, S. 2002. *Sosiaalityön margiinalistatus. Asiakkuus ja asiantuntijuus modernin ja postmodernin tulkintakehyksessä*. Teoksessa: Juhila, K., Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.). *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. 44-62.
- Ranz, S. 2009. *Vieraimpana naisena*. Teoksessa: Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino. 204-225.
- Rikoslaki 1889/39. Annettu Helsingissä 19.12.1889.
- Rovamo, E. & Toikko, T. 2019. *Päihde- ja mielenterveystyöhön kohdistetut negatiiviset asenteet ja assosiativinen stigma*. *Yhteiskuntapolitiikka*. Vol. 84(3). 281-291.
- Salminen A. 2023. *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopiston raportteja 40. Saatavana osoitteessa: <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15470/978-952-395-081-8%20%28PDF%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. [Viitattu 8.12.2023.]
- Suokas, T. 2022. *Kyllä mä tiedän miltä huora näyttää. Seksityön todellisuutta Suomessa*. Helsinki: Basam Books.
- Vilkka H. 2020. *Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkka, H. 2023. *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Helsinki: Art Hous

- Wahab S. 2004. Trics of the trade. What Social Workers Can Learn about Female Sex Workers Through Dialogue. *Qualitative Social Work*. Vol. 3(2). 139-160.
- Walls E. & Bell S. 2011. *Correlates of engaging in survival sex among homeless youth and young adults*. *Journal of Sex Research*. Vol. 48(5). 423-436.
- Watson J. 2011. *Understanding survival sex: young women, homelessness and intimate relationships*. *Journal of youth studies*. sept. 2011, vol. 14(6). 639-655.
- Weatherall, A. & Priestley, A. 2001. *A Feminism discourse analysis of Sex "Work"*. *Feminism & Psychology*. Vol. 11(3). 323-340.

LIITTEET

LIITE 1 MOTIIVIT SEKSITYÖLLE

motiivi →	Huu- meet	Ma- joitus	Turval- lisuus	Osatto- muus/ Yhteisö	Raha- vaikeus	Pa- rem- mat tulot	Työn jousta- vuus	Oma sek- sivietti
Hansen & Jo- hanssen 2022					X	X		
Walls & Bell 2011	X	X	X	X	X			
Ernst ym. 2021		X			X	X	X	X
Benoit ym. 2021	X	X		X	X			
Kontula 2008					X	X	X	X
Ranz 2006					X	X		
Watson 2011	X	X	X	X	X	X		
Wahab 2004	X		X		X	X	X	X
	4/8	4/8	3/8	3/8	8/8	6/8	3/8	3/8

LIITE 2 HUORASTIGMAAN LIITTYVÄT MYYTIT

Stigma→ Aineisto	Huora	Uhri	Rikolli- suus	Pro-Fe- ministi	Mt-on- gelma	Huono- osaisuus	Raken- teellinen
Hansen & Johansson 2022	X	X	X	X		X	
Walls & Bell 2011		X			X	X	
Ernst ym. 2021	X	X	X	X	X	X	X
Benoit ym. 2018	X	X	X		X	X	X
Kontula 2008	X	X	X	X	X	X	X
Ranz 2009	X	X	X	X		X	X
Watson 2011		X					
Wahab 2004	X	X		X		X	
	6/8	8/8	5/8	5/8	4/8	7/8	4/8